

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Zajišťování výnosů z trestné činnosti

Diplomová práce

Tereza Žofková

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Praha, leden 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 10. 1. 2010

Tereza Žofková

Obsah

<u>1. ÚVOD</u>	<u>5</u>
<u>2. POJEM VÝNOS Z TRESTNÉ ČINNOSTI.....</u>	<u>8</u>
<u>3. LEGISLATIVNÍ RÁMEC ZAJIŠŤOVÁNÍ VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI</u>	<u>9</u>
3.1. MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ DOKUMENTY	9
3.2. PRÁVNÍ ÚPRAVA ZAJIŠŤOVÁNÍ VÝNOSŮ V ČESKÉM PRÁVU	12
<u>4. VÝKLAD JEDNOTLIVÝCH PROCESNĚ PRÁVNÍCH NÁSTROJŮ K ZAJIŠŤOVÁNÍ MAJETKU A VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI.....</u>	<u>17</u>
4.1. POVINNOST K VYDÁNÍ VĚCI, ODNĚTÍ VĚCI	18
4.2. ZAJIŠTĚNÍ PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ NA ÚČTU U BANKY	19
4.3. ZAJIŠTĚNÍ PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ NA DALŠÍCH ÚČTECH.....	21
4.4. ZAJIŠTĚNÍ ZAKNIHOVANÝCH CENNÝCH PAPÍRŮ.....	22
4.5. ZAJIŠTĚNÍ NEMOVITOSTI	24
4.6. ZAJIŠTĚNÍ JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY	26
4.7. ZAJIŠTĚNÍ NÁHRADNÍ HODNOTY	28
4.8. ZAJIŠTĚNÍ NÁROKU POŠKOZENÉHO PODLE §47 TRESTNÍHO ŘÁDU	29
4.9. ZAJIŠTĚNÍ VÝKONU TRESTU PROPADNUTÍ MAJETKU PODLE § 347 TRESTNÍHO ŘÁDU	32
4.10. VRÁCENÍ ZAJIŠTĚNÝCH VĚCÍ.....	33
<u>5. VĚCNÝ NÁVRH NOVÉHO TRESTNÍHO ŘÁDU S OHLEDEM NA ZAJIŠŤOVÁNÍ VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI.....</u>	<u>36</u>
<u>6. NÁSTIN HMOTNĚ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODČERPÁVÁNÍ MAJETKU A VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI.....</u>	<u>37</u>
6.1. TREST PROPADNUTÍ MAJETKU	38
6.2. TREST PROPADNUTÍ VĚCI NEBO JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY	39
6.3. TREST PROPADNUTÍ NÁHRADNÍ HODNOTY	40
6.4. OCHRANNÁ OPATŘENÍ.....	41
6.4.1. ZABRÁNÍ VĚCI NEBO JINÉ MAJETKOVÉ HODNOTY	41
6.4.2. ZABRÁNÍ NÁHRADNÍ HODNOTY	43
6.4.3. ZABRÁNÍ SPISŮ A ZAŘÍZENÍ	43
<u>7. KOMPARACE ČESKÉ A SLOVENSKÉ ÚPRAVY ZAJIŠŤOVÁNÍ VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI.....</u>	<u>45</u>

7.1. OBECNÉ INSTITUTY ZAJIŠTĚNÍ VÝNOSŮ	45
7.2. SPECIÁLNÍ ZAJIŠŤOVACÍ INSTITUTY	46
7.2..1. ZAISTENIE PEŇAŽNÝCH PROSTRIEDKOV	46
7.2..2. ZAISTENIE ZAKNIHOVANÝCH CENNÝCH PAPIEROV.....	46
7.2..3. ZAISTENIE NÁROKU POŠKODENÉHO, ZAISTENIE VÝKONU TRESTU PROPADNUTIA MAJETKU	47
<u>8. ZAJIŠŤOVÁNÍ MAJETKU A DŮKAZNÍCH PROSTŘEDKŮ V EVROPSKÉ UNII</u>	<u>49</u>
8.1. POSTUP PŘI VYDÁNÍ ZAJIŠŤOVACÍHO ROZKAZU.....	51
8.2. VÝHODY UŽITÍ ZAJIŠŤOVACÍHO ROZKAZU K ZAJIŠTĚNÍ PROSTŘEDKŮ V ZAHRANIČÍ	52
<u>9. ZÁVĚR</u>	<u>55</u>
<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	<u>594</u>
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....</u>	<u>60</u>
<u>ABSTRACT</u>	<u>62</u>
<u>KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS.....</u>	<u>64</u>

1. Úvod

Jedním ze základních předpokladů úspěšného boje proti trestné činnosti je dosažení stavu, kdy pachatelům bude odejmut veškerý profit, který svými kriminálními aktivitami nelegálně získali. Důsledným uplatňováním zásady, že zločin se nesmí vyplácet, totiž dochází k zasažení jeho samotné podstaty, tedy přinášení zisku, což je v drtivé většině základním motivem pro pachatele, který podstupují i přes riziko potrestání za tuto protiprávní činnost. Již z podstaty demokratického státu a jeho právní úpravy vyplývá, že trestné činy musí být spolehlivě odhaleny a jejich pachatelé řádně a zákonem předvídaným způsobem potrestáni. Z pohledu preventivního i represivního by však k tomu měl být přidán i další krok, kterým je efektivní zabavení takto dosaženého majetkového prospěchu.

Stejně tak je třeba brát v potaz i oprávněné zájmy obětí trestné činnosti, tedy poškozených, jejichž majetková sféra byla narušena delikty pachatelů a mělo by tedy dojít nejen k potrestání pachatele, ale i k navrácení majetkové újmy, kterou jim svým činem pachatel způsobil. Vlastnické právo fyzických i právnických osob a výkon z něj plynoucích oprávnění by nemělo být ohroženo kriminálními aktivitami, a pokud k tomu již došlo, je úkolem státu, aby sjednal v mezích zákonných možností efektivní nápravu.

Z nejšířšího pohledu je odnětí protiprávně získaného profitu pachatelům trestné činnosti prospěšné také ekonomickému sektoru a v konečném důsledku i společnosti jako celku. Ziskovost kriminálního „podnikání“ je totiž výrazně vyšší ve srovnání s legálně působícími obchodními organizacemi, hovoří se až o 25 x vyšším zisku ve prospěch zločinců.¹ Pachatelé přitom pochopitelně nezdaňují svoje výnosy, neodvádějí státu ani další příslušné dávky, jak by měli podle příslušných zákonů činit.

Hrozba trestních sankcí, která kromě osobní svobody nepostihuje i majetkovou sféru pachatele, není již v současné době dostatečně účinným prostředkem demotivujícím pachatele od páchaní takové trestné činnosti. Jestliže pachatel získal trestnou činností nezanedbatelný majetkový profit, který nebyl odčerpán v rámci

trestního řízení, může být z jeho hlediska výhodné absolvovat výkon uloženého trestu odnětí svobody s vědomím, že poté bude moci původní výnosy legálně užívat. V krajních případech, zejména u zvláště závažných úmyslných trestných činů, může docházet k posilování moci organizovaných zločineckých struktur, jejich prorůstání do politických a ekonomických struktur společnosti, případně pokusů o ovlivňování rozhodování orgánů státní správy korupčním jednáním, k čemuž bývají využívány právě tyto zisky. V povědomí pachatelů pak dominuje opodstatněná představa, že zločin se vyplácí.

Důsledkem je čím dál větší ekonomický potenciál především organizovaného zločinu, tím pádem i jeho progresivní rozvoj, zvyšování jeho negativního vlivu na okolní společnost, a to včetně postupného infiltrování jeho představitelů do politické sféry a řádného společenského a podnikatelského světa. Ignorovat nelze ani skutečnost, že současně tak dochází i k oslabování pozic legitimních podnikatelů a ke ztrátě jejich konkurenceschopnosti vůči šedé ekonomice, což má negativní dopad na celou společnost. Při nereagování na tuto situaci by takovýto vývoj mohl vést až k úplné destabilizaci společenského pořádku a politického systému, pádu legálního hospodářského systému a jeho postupnému nahrazení „paralelní“ ekonomickou strukturou, mající původ v trestné činnosti.

K odstranění výše popsaných rizik a k dosažení komplexního naplnění účelu trestního řízení slouží důsledné odčerpávání majetku osobám, které jej získaly protiprávní cestou. Tento způsob a právní nástroje, které byly implementovány do právních řádů všech vyspělých států v posledním desetiletí, se jeví jako moderní a dle stávající praxe velmi účinnou zbraní v boji proti pachatelům trestné činnosti. Přináší nejen potrestání pachatelů v podobě trestu uloženého v rámci trestního řízení, ale i odčerpání zisku, kterého svým jednáním získali a zároveň stát a všechny orgány činné v trestním řízení získávají prestiž u společnosti tím, že bylo dosaženo spravedlnosti.

Od odčerpávání majetku, o kterém se také někdy hovoří jako o konfiskaci, je zapotřebí odlišovat zajišťování výnosů z trestné činnosti, které má odlišnou povahu i účel. Zatímco odčerpávání majetkového prospěchu má v první řadě za cíl zabránění

¹Záruba J., K odčerpání nelegálně získaného majetku. Bulletin advokacie, 2005, č. 4 str. 30 až 35

tomu, aby pachatelé či osoby jim blízké profitovali z protiprávní činnosti, případně aby se poškozené subjekty domohly svých narušených práv, zajišťující instituty jsou v právním řádu obsaženy z toho důvodu, aby nedocházelo ke zmaření konečného účelu probíhajícího trestního řízení. Odčerpávání přitom znamená trvalé odejmutí majetku či jeho části z dispozice osob dopouštějících se trestných činů, zatímco zajišťování má pouze mezitímní charakter, což znamená, že trvá pouze po dobu platnosti jednotlivých zajišťujících institutů a po odpadnutí zákonem výslovně stanovených předpokladů dochází k navrácení do předchozího stavu. Zajištění přitom v řadě případů slouží k zabezpečení budoucí očekávané konečné konfiskace.

Předmětem této práce je rozbor zajišťovacích institutů obsažených v trestním řádu a navazujících institutů trestního práva hmotného. Tato práce byla zpracována podle platné právní úpravy v roce 2009. Vzhledem k tomu, že před odevzdáním diplomové práce nastala účinnost zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, byla nová úprava týkající se této oblasti do textu zapracována, za současného porovnání případných změn.

2. Pojem výnos z trestné činnosti

Výnosem z trestné činnosti se rozumí jakákoliv ekonomická výhoda z jednání, které vykazuje znaky trestného činu.²

Na rozdíl od minulosti je v současné době jak v České republice, tak v zemích Evropské unie, za ekonomickou výhodu považován i výnos získaný zkrácením daně, případně zneužitím jiné daňové výhody. Ekonomická výhoda může mít charakter jakéhokoliv majetku, tzn. hmotného, či nehmotného, movitého či nemovitého. Do majetku lze zahrnout dokumenty či nástroje prokazující oprávnění nebo zájem na tomto majetku.

Za použití jiné terminologie, avšak obsahově shodně, výnosy definuje v čl. 1 pod bodem d) Směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. 6. 1991 novelizovaná směrnici č. 2001/97/ES, jako majetek z trestné činnosti, kterým se rozumí: „Veškeré majetkové hodnoty hmotné nebo nehmotné povahy, movité nebo nemovité, hmotné či nehmotné statky, jakož i právní doklady a nástroje dokládající právní nárok na taková aktiva nebo zájem na nich.“

Výnosy z trestné činnosti lze pro orientaci rozdělit na výnosy z trestné činnosti primární, tj. výnosy vznikající sice v legální ekonomice, ale nelegálním (nezákonným) způsobem. Druhou skupinou jsou poté výnosy z trestné činnosti sekundární. V tomto případě se pak jedná o výnosy vytvářené mimo legální ekonomiku tj. především výnosy produkované organizovaným zločinem případně teroristy, které jsou pachateli vloženy do reálného či finančního kapitálu v legální ekonomice a následně pak pachatelům generují další zisky. Tyto zisky lze označit jako sekundární výnosy.

Legalizace výnosů z trestné činnosti je nezbytným předpokladem toho, aby bylo možno manipulovat s takto získanými prostředky a aby byly považovány za prostředky získané standardními ekonomickými postupy, zároveň je pro pachatele velmi nebezpečnou a sofistikovanou činností, neboť při této operaci vzniká řada stop, které mohou orgány činné v trestním řízení využít k odhalení jejich trestné činnosti.

3. Legislativní rámec zajišťování výnosů z trestné činnosti

3.1. Mezinárodní právní dokumenty

Kromě zcela nezpochybnitelného významu zajišťování výnosů pro boj s kriminalitou, je na místě vyzvednout legislativní rámec, který poskytuje možnosti pro zajištění (konfiskaci) výnosů. V řadě právních dokumentů, a to zejména mezinárodních, je uložena dokonce povinnost pro smluvní strany vytvořit takové legislativní a jiné podmínky, aby mohly být principy vedoucí k odčerpání zločineckých zisků uplatněny v prostředí daného státu. Jedná se zejména o výnosy z organizovaného zločinu, korupce, obchodu s lidmi a s drogami, jsou stanoveny i minimální standardy mezinárodní spolupráce v této oblasti.

Z mnohostranných smluv, kterými je Česká republika vázána, je třeba jmenovat především:

- Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. 4. 1959 (č. 550/1992 Sb.) + její dva dodatkové protokoly (č. 31/1997 Sb.m.s. a č. 48/2006 Sb.m.s.),
- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu z 8. 11. 1990 (č. 33/1997 Sb.); v čl. 2 Úmluvy stanoveno konfiskační opatření, které spočívá v tom, že každá strana přijme legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná, aby bylo možno konfiskovat prostředky a výnosy nebo majetek, jehož hodnota odpovídá těmto výnosům. Tato Úmluva vstoupila v platnost pro ČR dnem 1. března 1997.
- Trestněprávní úmluva o korupci z 27. 1. 1990 (č. 70/2002 Sb.m.s.),
- Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z 20. 12. 1988 (č. 462/1991 Sb.),

² Zákon č. 61/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích 17. 12. 1997 (č. 25/2000 Sb.m.s.),
- Úmluva o potírání penězokazectví z 20. 4. 1929 (č. 15/1932 Sb.),
- Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (č. 572/1992 Sb.),
- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (č. 462/1991 Sb.),
- Jednotná úmluva o omamných látkách (č. 47/1965 Sb.),
- Úmluva OSN o financování terorismu z roku 1999,
- Dvoustranné úmluvy o právní pomoci.

V rámci Evropské unie byla rovněž přijata řada společných dokumentů, zejména:

- Společná akce přijatá Radou EU o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí prostředků nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní³,
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní, ze dne 26. 6. 2001⁴,
- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2005/212/SVV ze dne 22. července 2003, o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo příkazů k zajištění důkazních prostředků v EU,
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti,
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. 7. 2003 o výkonu příkazu k zajištění

³ Společná akce rady Evropské unie na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní ze dne 3. prosince 1998 (98/699/SVV).

⁴ Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 26. června 2001 o praní peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní (2001/500/SVV).

majetku nebo důkazních prostředků v EU.⁵

Dále se jedná o

- Společnou akci 96/750/JVV přijatou Radou na základě čl. K.3 Smlouvy o Evropské unii o sblížení právních předpisů a praxí členských států Evropské unie pro boj proti drogové závislosti a předcházení nedovolenému obchodu s drogami a boji proti němu,
- Společnou akci 98/733/JVV přijatou Radou na základě čl. K.3 Smlouvy o Evropské unii o kriminalizaci účasti v zločineckých organizacích v členských státech Evropské unie,
- Rozhodnutí Rady 2000/642/JVV o způsobech spolupráce mezi jednotkami finančního zpravodajství členských států při výměně informací.

Na tomto místě je nutné poznamenat, že tento přehled mezinárodních právních dokumentů regulujících tuto oblast není jednoznačně taxativní.

Pouze na okraj zmínka o skutečnosti, že Česká republika je od roku 2004 členem mezinárodní sítě CARIN⁶ (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network), která sdružuje státní zástupce a policisty, kteří se specializují na mezinárodní spolupráci při zajišťování výnosů z trestné činnosti. Za Českou republiku je členem Nejvyšší státní zastupitelství a do svého zrušení jím byl rovněž Útvar pro odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality (FIPO), nahrazen posléze Útvarem odhalování korupce a finanční kriminality SKPV (ÚOKFK).

Problematikou zajišťování výnosů z trestné činnosti se zabývá i mezinárodní síť Eurojust,⁷ která na toto téma pořádala již několik mezinárodních konferencí, s cílem zajistit hladší mezinárodní spolupráci v této oblasti na úrovni státních zastupitelství, ale i policejních orgánů, jejichž zástupce pravidelně zve jako přisedící na tyto svá jednání.

⁵ Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii (2203/577/SVV).

⁶ CARIN je doplněním Rozhodnutí rady EU ze dne 6. prosince 2007 o spolupráci mezi úřady pro vyhledávání majetku z trestné činnosti v jednotlivých členských státech v oblasti vysledování a identifikaci výnosů z trestné činnosti nebo jiného majetku v souvislosti s trestnou činností.

⁷ Rozhodnutí Rady Evropské unie z 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti (2002/584/JVV).

3.2. Právní úprava zajišťování výnosů v českém právu

Podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit. Zajištění majetku je svojí povahou předběžným opatřením, kterým se sleduje vykonatelnost rozhodnutí o uložení trestu propadnutí majetku nebo o povinnosti k náhradě škody v případě, že obviněný bude uznán vinným ze spáchání trestného činu.

Koncepce právní úpravy vychází z myšlenky, že pachatelé se dopouštějí trestné činnosti především proto, aby obohatili sebe nebo někoho jiného. Výnosy jsou tedy nejen motivem páchané trestné činnosti, ale také se stávají prostředkem, který umožňuje páchaní trestných činů. Lze tedy předpokládat, že pokud se podaří odčerpat výnosy z trestné činnosti, lze tím i do určité míry zamezit páchaní trestné činnosti.

Česká republika postupně přijímá zákony, které jsou efektivním nástrojem k odčerpávání trestné činnosti. Právním základem v oblasti odhalování a zajišťování výnosů z trestné činnosti jsou:

- zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů – dále jen trestní zákon,
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – dále jen trestní zákoník,
- zákon č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů – dále jen trestní řád,
- zákon č. 279/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení ve znění doplňků a novel,
- zákon č. 61/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti,
- zákon č. 253/2006 Sb., o změně trestního zákona a souvisejících zákonů,
- v platném českém právním řádu jsou jednotlivé druhy odčerpávání majetkového prospěchu získaného nelegálním postupem obsaženy převážně v trestněprávních

normách, ale nachází se i v jiných právních předpisech, zpravidla veřejnoprávních⁸.

Tato práce věnuje pozornost pouze oblasti trestněprávní, na jejíž instituty a jejich detailní rozbor bude tedy dále zaměřena.

Z hlediska vývoje právní úpravy této problematiky v české republice je nutné sledovat průběžné úkoly pro členy vlády, resp. příslušná ministerstva a další subjekty, obsažené v následujících dokumentech:

Usnesení vlády České republiky číslo 1044 ze dne 23. října 2000 k aktualizované koncepci boje proti organizovanému zločinu, jehož přílohou je harmonogram opatření, kterými byl mimo jiné stanoven úkol vyjmenovaným členům vlády a dalším osobám „*Vytvářet průběžně legislativní a organizační podmínky pro odčerpávání výnosů z trestné činnosti (například formou spolupráce policejních*

⁸ - sankce podle § 11 odst. 1 písm. d) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, tedy o sankci propadnutí věci; podle § 16 písm. b) lze jako ochranné opatření uložit zabránění věci
- propadnutí zboží podle § 295 odst. 1 písm. c) a § 300 zákona č. 13/1993 Sb., celního zákona; podle § 296a zákona lze rozhodnout o zabránění věci a podle § 303 je možné uložit zabránění zboží
- propadnutí nebo zabránění zbraně nebo střeliva podle § 77 odst. 1 zákona č. 119/2002 Sb. o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění pozdějších předpisů
- pokutu a propadnutí věci podle § 63 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti
- pokutu podle § 37 a sankci propadnutí návykových látek, přípravků, prekursorů a pomocných látek a zařízení a materiálu k jejich výrobě podle § 38 odst. 1 zákona č. 167/1998 Sb.; podle § 40 odst. 1 lze rozhodnout o zabránění takovýchto předmětů
- pokutu podle § 8 a propadnutí věci podle § 9 odst. 1 zákona č. 98/2000 Sb., o provádění mezinárodních sankcí k udržování mezinárodního míru a bezpečnosti
- propadnutí věci podle § 8a odst. 3 zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty
- pokutu nebo propadnutí surových diamantů, zboží nebo odpadu vzniklého jejich zpracováním podle § 34 odst. 2 písm. a) zákona č. 440/2003 Sb., o nakládání se surovými diamanty, o podmínkách jejich dovozu, vývozu a tranzitu a o změně některých zákonů; podle § 36 odst. 1 lze rozhodnout i o zabránění věci
- propadnutí věci podle § 51 odst. 1 písm. f) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
- kázeňský trest propadnutí věci podle § 22 odst. 2 písm. d), odst. 5 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby; podle § 22 odst. 9 lze rozhodnout o zabránění věci
- kázeňský trest propadnutí věci podle § 46 odst. 3 písm. e) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- propadnutí nebo zabránění věci podle § 2 odst. 4 zákona č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži
- pokutu podle § 22 odst. 2 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů,
- odvod a penále za porušení rozpočtové kázně podle § 44 a 44a zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů
- odvod a penále podle § 22 odst. 2 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

složek s orgány správního dozoru, zprovozněním centrálního analytického systému, zřízením zvláštních "konfiskačních" týmů složených z odborníků policie a územních finančních orgánů, vypracováním metodiky pro činnost policie, státního zastupitelství, územních finančních orgánů, vypracováním interních předpisů upravujících předávání informací mezi orgány činnými v trestním řízení a územními finančními orgány a celními orgány).“

Na úseku boje proti organizovanému zločinu lze zmínit úkol pro Ministerstvo vnitra a Policii České republiky (dále jen „policie“) stanovený Usnesením vlády České republiky číslo 849 ze dne 3. září 2003⁹, který spočívá v realizaci souběžného vyšetřování případů obchodu s lidmi a šetření zaměřeného na vyhledávání, dokumentaci a zajišťování výnosů z vyšetřované trestné činnosti.

Rámcové rozhodnutí Rady č. 2003/577/SVV (dále jen „RR“) ze dne 22. července 2003¹⁰ zavazuje členské státy EU, aby důsledně zajišťovaly a následně konfiskovaly věci a majetek, které byly užity nebo určeny ke spáchání trestného činu (tj. nástroje, prostředky), a dále věci a majetek pocházející z trestné činnosti, jakož i věci a majetek, které byly nabyty za věci či majetek pocházející z trestné činnosti (tj. výnos z trestného činu). V případě, že z určitých důvodů (např. z důvodu zničení, ukrytí apod.) není možné zajistit a následně konfiskovat výnos z trestné činnosti, požaduje RR zajištění a následnou konfiskaci majetku a věcí v hodnotě odpovídající takovému výnosu (viz článek 2 RR). Toto Rámcové rozhodnutí Rady bylo již implementováno do českého právního řádu zákonem č. 253/2006 Sb., který novelizoval trestní řád s účinností od 1. července 2006.

Zákon č. 253/2006 Sb. významně rozšířil stávající škálu zajišťovacích institutů o možnosti zajištění specifických komodit jako je nemovitost, jiná majetková hodnota (reprezentovaná obchodními podíly ve společnosti, pohledávkou apod.) a náhradní hodnota, jež lze nyní společně s peněžními prostředky na účtu u banky, peněžními prostředky na účtech dalších společností vedoucích účet pro jiného (spořitelni a úvěrní družstva, Česká konsolidační agentura, účet odsouzeného vedený ve věznici apod.) a

⁹ k Národní strategii boje proti obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování v České republice

¹⁰ Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii (2203/577/SVV).

zaknihovanými cennými papíry, zajistit za zákonem stanovených podmínek jak fyzické, tak i právnické osobě.

Procesně právní úprava v podobě zmiňovaných zajišťovacích institutů a hmotně právní úprava v podobě možností uložení trestů či ochranných opatření pak umožňuje efektivně využít jak zajištění, tak i následné odčerpání takto nelegálně nabytých zisků a majetkových profitů z trestné činnosti.

Zajišťováním výnosů dochází k naplnění účelu trestního zákona ve smyslu ustanovení § 1 trestního zákona, a zároveň částečně k zabránění odsouzenému v páchání další trestné činnosti, ke které mohou být tyto prostředky využity.

Nutnost zajišťovat výnosy z trestné činnosti lze dovozovat i z dalšího obecného ustanovení trestního řádu, v němž je upravena zásada oficiality vyjádřená v § 2 odst. 4 trestního řádu. Orgány činné v trestním řízení, jestliže trestní řád nestanoví něco jiného, provádí úkony v trestním řízení na základě své úřední povinnosti (ex officio). Policejní orgán i státní zástupce proto musí v průběhu přípravného řízení z vlastní iniciativy učinit vše pro naplnění účelu trestního řízení v každé projednávané trestní věci. Jakmile jsou dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, je příslušný orgán povinen takový úkon při splnění zákonných podmínek provést a nemůže od něho upustit např. pro neúčelnost nebo proto, že si jeho provedení účastníci procesu nepřejí.¹¹

Pokud jsou tedy splněny zákonné podmínky pro aplikaci institutů upravujících zajištění věcí v rámci ustanovení trestního řádu, lze dovodit povinnost orgánů činných v trestním řízení činit tyto procesní úkony. Zejména lze zmínit obecný institut povinnosti k vydání věci důležité pro trestní řízení upravený v § 78 trestního řádu, přičemž věcmi důležitými pro trestní řízení mohou být zejména předměty, které mohou být věcnými důkazy, listiny jako listinné důkazy a věci, ohledně nichž může být uložen trest propadnutí věci podle § 55 trestního zákona (za podmínek předpokládaných zákonem může být vysloveno zabránění věci podle § 73 trestního zákona). Tento trest může být uložen ohledně věcí nebo jiných majetkových hodnot, kterých bylo užito, nebo byly určeny ke spáchání trestného činu, pachatel je získal trestným činem, nebo jako odměnu za něj (výnos z trestné činnosti), nebo kterou pachatel, byť jen zčásti,

¹¹ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 57

nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotu takto nabytou. Toto platí analogicky pro použití speciálních ustanovení o zajištění podle § 79a – § 79f trestního řádu.

Vedle odčerpání nelegálních výnosů pachatelům trestné činnosti je nutno brát v úvahu i oprávněné zájmy poškozených ve smyslu § 46 trestního řádu umožnit poškozeným plné uplatnění jejich práv, tedy zajistit případný nárok poškozeného až do výše pravděpodobné škody na majetku obviněného v případech, je-li důvodná obava, že uspokojení nároku bude mařeno nebo ztěžováno (§ 47 trestního řádu), jak k tomu ve většině případů v praxi dochází. Jakmile pachatelé zaznamenají jakýkoli zájem o jejich osobu ze strany policie, nastupuje okamžitá snaha o převod majetku tak, aby byl vyveden z dosahu orgánů činných v trestním řízení.

Z obdobných důvodů dochází k zajištění majetku pro účely uložení trestu propadnutí majetku podle § 347 trestního řádu. V tomto případě je zajišťován kompletní majetek obviněného bez ohledu na to, zda se jedná o výnos z trestné činnosti.

Zajišťování výnosů z trestné činnosti je nutno z důvodu jeho povahy a účelu striktně odlišit od odčerpání (konfiskace) majetku. Zajišťovací instituty jsou v trestním řádu obsaženy proto, aby nedocházelo ke zmaření konečného účelu probíhajícího trestního řízení. Odčerpávání majetku má za cíl zabránění tomu, aby pachatelé či osoby jim blízké profitovali z protiprávní činnosti, případně aby se poškozené subjekty domohly svých narušených práv a má povahu trvalého odejmutí majetku či jeho části z dispozice osob dopouštějících se trestných činů.

Zde je na místě podotknout, že ve všech případech, kdy státní zástupce nebo policejní orgán rozhodne o zajištění majetku podle výše uvedených ustanovení, nedochází k porušení zásady presumpce nevin¹², tento majetek dále zůstává ve vlastnictví osoby, proti níž je trestní řízení vedeno, je pouze znemožněna dispozice s tímto majetkem, a to až do pravomocného rozhodnutí soudu o vině a trestu.

¹² § 2 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. - dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. V tomto ustanovení je vyjádřena v návaznosti na čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (zásada presumpce nevin).

4. Výklad jednotlivých procesně právních nástrojů k zajišťování majetku a výnosů z trestné činnosti

Za obecný charakter zajištění můžeme považovat ustanovení trestního řádu směřující k povinnosti k vydání věci podle § 78 trestního řádu a opatření k odnětí věci a podle ustanovení § 79 trestního řádu.

Speciální zajišťovací instituty lze rozdělit do dvou skupin, do první z nich patří zajištění peněžních prostředků na účtu u banky podle ustanovení § 79a trestního řádu, zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního u úvěrního družstva nebo jiného subjektu který vede účet pro jiného podle ustanovení § 79b trestního řádu, zajištění zaknihovaných cenných papírů podle ustanovení § 79c trestního řádu, zajištění nemovitosti podle ustanovení § 79d trestního řádu, zajištění jiné majtkové hodnoty podle ustanovení § 79e trestního řádu a zajištění náhradní hodnoty podle ustanovení § 79f trestního řádu, do druhé pak zajištění nároku poškozeného podle ustanovení § 47 trestního řádu a zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle ustanovení § 347 trestního řádu.

Pomyslné zařazení jednotlivých zajišťovacích institutů do jedné ze zmíněných skupin je možné na základě kritérií a podmínek nutných k aplikaci určitého ustanovení trestního řádu.

Pro první skupinu zajišťovacích institutů je charakteristické naplnění dvou základních kritérií - jejich praktická aplikace je podmíněna skutečností, že v daném konkrétním trestním řízení musí být zahájeny úkony trestního řízení ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu a existuje důvodné podezření, že je splněna jedna ze zákonem stanovených podmínek, že zajišťovaná věc:

- je určena ke spáchání trestného činu (pokud zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že byla připravena k budoucí realizaci protiprávního jednání pachatele a pro jeho úspěšné spáchání mohla mít reálně vliv)
- byla užita ke spáchání trestného činu (pokud jejím prostřednictvím, resp. za pomoci jejího využití již fakticky došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu)

- je výnosem z trestné činnosti (pokud byla získána buď přímo trestným činem, nebo pokud jde o věc nabytou za věci získané trestnou činností)

Pokud je naplněna jedna z těchto podmínek, je možno tyto zajišťovací instituty uplatnit v rámci konkrétního trestního řízení vůči osobě, bez nutnosti jejího vztahu k tomuto trestnímu řízení. Uvedená osoba, ať již fyzická (pachatel, podezřelý, rodinný příslušník, jiná osoba) či právnická (obchodní společnost či firma, sdružení apod.) pak nemusí být v žádném procesním postavení v daném trestním řízení, jak vyplývá ze zákona, může být těchto institutů užito i ve vztahu k subjektům, jež nejsou trestněprávně postižitelné.

Rozhodnutí ve smyslu ustanovení §79a-79f trestního řádu má formu usnesení, musí splňovat tedy veškeré náležitosti dané trestním řádem¹³, je proti němu přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek. Vlastník zajišťované věci má právo žádat o zrušení či omezení zajištění. O takové žádosti musí státní zástupce a v řízení před soudem soudce nebo předseda senátu bezodkladně rozhodnout. Byla-li žádost zamítnuta, může vlastník (majitel účtu, vlastník nemovitosti apod.), neuvede-li v ní nové důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí.

4.1. Povinnost k vydání věci, odnětí věci

Obecný charakter zajišťovacích institutů mají ustanovení § 78 trestního řádu a § 79 trestního řádu, protože tato ustanovení jsou využitelná mimo zajištění výnosů i pro získání věci důležité pro trestní řízení. Vedle hmotných věcí a listin, které mohou sloužit v rámci trestního řízení jako důkaz, patří mezi věci důležité pro trestní řízení i listinné cenné papíry a věci, ohledně kterých může být uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty nebo ochranné opatření zabrání věci nebo jiné majetkové věci, jak to vyplývá z dalších ustanovení trestního řádu¹⁴. Uplatnění tohoto postupu lze tedy chápat také jako možnost, jak do budoucna zabezpečit bezproblémový výkon výše zmíněného trestu a ochranného opatření, pokud lze jejich uložení důvodně očekávat.

¹³ § 134 trestního řádu

¹⁴ § 80 odst. 1 trestního řádu

Výzva k předložení nebo vydání věci doličné se činí formou opatření, které zavazuje každého, kdo má předmětnou věc k dispozici, nemusí to tedy být výlučně jen obviněný nebo osoba, která je jejím vlastníkem. Obě ustanovení pak lze aplikovat již před zahájením trestního stíhání. Může dojít i k tomu, že právě vydáním nebo odnětím věci, bude-li se jednat o neodkladné úkony, bude zahájeno přípravné řízení.

Nebude-li věc důležitá pro trestní řízení na vyzvání vydána tím, kdo ji má u sebe, může mu být odňata, jak vyplývá z § 79 odst. 1 trestního řádu. V řízení před soudem se tak stane na příkaz předsedy senátu, v přípravném řízení na příkaz státního zástupce nebo policejního orgánu. Policejní orgán k vydání tohoto příkazu potřebuje předchozí souhlas státního zástupce, výjimečně tak může učinit sám i bez předchozího souhlasu tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a současně vydání předchozího souhlasu nelze dosáhnout.

Pokud dochází k odnětí věci při domovní nebo osobní prohlídce nebo v rámci provádění prohlídky jiných prostor a pozemků, není třeba vydávat zvláštní příkaz k odnětí věci, protože výzva k vydání takovéto věci a příkaz k jejímu odnětí jsou totiž již zahrnuty v příkazu k provedení příslušné prohlídky, vydané příslušným soudem.

4.2. Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky

Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky podle ustanovení § 79a trestního řádu patří mezi skupinu zajišťovacích institutů trestního řádu, jež je možno uplatnit vůči jakékoliv fyzické či právnické osobě - majiteli účtu, na němž se nacházejí, resp. na nějž mohou být poukázány peněžní prostředky, přičemž zjištěné skutečnosti nasvědčují, že jsou výnosem z trestné činnosti, byly užity ke spáchání trestného činu nebo jsou určeny ke spáchání trestného činu (tedy byla-li splněna jedna z těchto základních podmínek popsaných výše).

Není pak vůbec rozhodné, zda je majitelem účtu osoba, která se na trestné činnosti nijak nepodílela či osoba v určitém konkrétním procesním postavení. Zabraňuje se tak pachatelům ve využívání dalších osob (někdy i bez jejich vědomí) k ukrytí

výnosu získaného trestnou činností (např. stavební spoření založené na děti pachatele, účty firem, příbuzných), což je v praxi zcela běžné.

Smyslem tohoto zajištění je postihnout omezením dispozičního práva k těmto peněžním prostředkům, nikoliv však k samotnému účtu. Proto nedochází tedy k dalšímu znemožnění používání konkrétního účtu, ale k blokaci konkrétní a přesně určené částky na něm uložené, včetně jejího příslušenství.

O zajištění podle rozhoduje v řízení před soudem předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo s jeho předchozím souhlasem policejní orgán (v případech, které nesnesou odkladu). Policejní orgán je v takovém případě povinen do 48 hodin své rozhodnutí předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo je zruší. Za zmínku stojí výjimka z obecné instanční příslušnosti, kdy o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce resp. policejního orgánu rozhoduje vždy soud, v jehož obvodu je státní zástupce vykonávající dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení činný¹⁵.

Rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků a účtu musí být doručeno bankovnímu ústavu, který vede účet. Ten zajištění peněžních prostředků účtu realizuje neprodleně po doručení usnesení a nese pak případnou odpovědnost za neoprávněné odčerpání zajištěné částky z účtu. Teprve poté se doručuje i majiteli účtu, případně dalším oprávněným osobám¹⁶.

Podstatnými náležitostmi rozhodnutí jsou bankovní spojení, tedy číslo účtu, a kód banky, a dále výše zajištěné částky v příslušné měně. Zajištění se vztahuje na peněžní prostředky, které byly na účtu v okamžiku, v němž bylo bance doručeno rozhodnutí, až do výše částky uvedené v rozhodnutí o zajištění a jejího příslušenství¹⁷. Převyšuje-li částka zůstatek na účtu, vztahuje se rozhodnutí i na peněžní prostředky, které na účet dodatečně došly, a to právě maximálně do výše částky v něm uvedené,

¹⁵ § 146a odst. 1 písm. b), odst. 2 trestního řádu

¹⁶ Dochází-li k zajištění na účtu osoby odlišné od obviněného, doručuje se také obviněnému, jeho obhájci se usnesení doručuje vždy, obecně s odkazem na ustanovení § 142 trestního řádu.

¹⁷ Problém úroků z neoprávněně získané částky byl dlouho nevyřešenou otázkou, která šla proti logice věci, protože osoba, již byly prostředky na účtu zajištěny, mohla profitovat alespoň z úroků, které tato částka produkovala. V rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu je však vždy nutno uvést, že se zajištění vztahuje na určitou konkrétní částku, včetně jejího příslušenství, čímž budou spadat do zajištění i úroky ze zajištěné částky.

včetně jejího příslušenství. Novela trestního řádu¹⁸ pak nabídla možnost dosáhnout právě i na přírůstky na účtu v případě, že se na ně vztahuje důvod zajištění. Současně je tedy v tomto ustanovení zakotvena i možnost stanovit v odůvodněných případech hranici zajištění i vyšší, než je aktuální zůstatek, s tím, že případné přírůstky, které nepřevyší určenou hranici, se stanou součástí zajištění automaticky¹⁹.

Jestliže zajištění peněžních prostředků na účtu pro účely trestního řízení již není třeba, nebo zajištění není třeba ve stanovené výši, orgán činný v trestním řízení uvedený v §79a odst. 1 zajištění zruší nebo omezí podle odst. 3 téhož ustanovení. Policejní orgán k takovému rozhodnutí potřebuje souhlas státního zástupce. Rozhodnutí o omezení nebo zrušení zajištění je třeba doručit bance a majiteli účtu.

4.3. Zajištění peněžních prostředků na dalších účtech

Ze stejných důvodů, které jsou definovány v předchozím ustanovení lze podle § 79b trestního řádu rozhodnout o peněžních prostředcích, vedených na účtech u spořitelních a úvěrních družstev nebo u jiných subjektů, které vedou účet pro jiného. Podle stejného ustanovení je možné rozhodnout o blokaci peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem, blokaci čerpání finančního úvěru a blokaci finančního pronájmu.

Činnost spořitelních a úvěrových družstev se řídí zákonem č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Jiným subjektem ve smyslu předchozí definice může být například věznice, která vede účet odsouzeného,²⁰ depozitář, který vede účet pro investiční společnost nebo pro investiční fond podle příslušných zákonů a další.

¹⁸ zákon č. 253/2006 Sb., o změně trestního řádu a dalších souvisejících zákonů

¹⁹ Spannbauer, P. Zajišťování a odčerpávání majetku a výnosu v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.

²⁰ § 25 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Blokace peněžních prostředků penzijního připojištění se státním příspěvkem²¹ (penzijní připojištění) je shromažďováním peněžních prostředků od účastníků penzijního připojištění a státem poskytnutých příspěvků ve prospěch účastníků. Penzijní připojištění nesmějí vykonávat jiné osoby než penzijní fondy (jejich pojem je upraven § 3 - § 6 zák. č. 42/1994 Sb.).

Pod pojmem blokace se rozumí omezení výkonu práv k penzijnímu připojištění formou pozastavení jeho výkonu. Zajištění lze vztáhnout na všechny dávky, které se z penzijního připojištění poskytují, tedy penze, jednorázové vyrovnání nebo odbytné.

Finanční úvěr je poskytnutím peněžních prostředků v české nebo v cizí měně, se kterým je spojena povinnost k jejich vrácení a bývá uzavřen zejména na základě smlouvy o úvěru uzavřené podle § 497 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Blokace postihuje čerpání peněžních prostředků z již poskytnutých úvěrů.²²

Finančním pronájmem může být například finanční leasing, jeho blokace postihuje práva, kterými disponuje leasingový nájemce (např. pozastavení práva dlouhodobého nájmu osobního motorového vozidla).

Na postup při rozhodování o zajištění a na omezení či zrušení takto uložených peněžních prostředků se užijí přiměřeně ustanovení § 79a trestního řádu popsané výše.

4.4. Zajištění zaknihovaných cenných papírů

Další komoditou, na jejíž zajištění lze použít §79c trestního řádu, jsou zaknihované cenné papíry, které nemají materiální podobu a existují jen jako elektronický záznam na nosiči informací v příslušné evidenci. Od tohoto postupu je nutné oddělit způsob při zajišťování listinných cenných papírů, na jejichž zajištění je nutné užít postupu podle § 78 (§ 79) trestního řádu. Rozhodne-li předseda senátu nebo v přípravném řízení státní zástupce o zajištění zaknihovaných cenných papírů, osoba

²¹ Definováno v zákoně č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.

²² Stupka, M., Raušer, M., Šugár, J. Aktuální právní stav zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a správa zajištěného majetku v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.

oprávněná k vedení evidence investičních nástrojů podle zvláštního zákona²³ nebo Česká národní banka zřídí jejich majiteli zvláštní účet, na kterém tyto cenné papíry vede po dobu zajištění.

O zajištění může v naléhavých případech, které nesnesou odkladu rozhodnout i bez předchozího souhlasu státního zástupce policejní orgán, je však povinen své rozhodnutí do 48 hodin předložit státnímu zástupci, který s ním buď vysloví souhlas, nebo jej zruší.

Způsob doručení předmětného usnesení, vyplývá, obdobně jako u předchozích zajišťovacích institutů, z nutnosti zamezit majiteli zaknihovaných cenných papírů v jeho případné snaze o jejich urychlené odstranění z dosahu orgánů činných v trestním řízení např.²⁴ formou jejich prodeje či jiným převodem na třetí osoby, obecně tedy ve snaze zabránit zmaření zajištění.²⁵

Okamžikem doručení rozhodnutí zakázáno nakládat se zaknihovanými cennými papíry, na něž se zajištění vztahuje. Podle okolností a povahy trestného činu je možné rovněž v rozhodnutí stanovit zákaz výkonu i dalších konkrétně vymezených práv k zajištěným zaknihovaným cenným papírům.

Na důvody použití tohoto zajišťujícího institutu, postupu při rozhodování o něm a jeho omezení či zrušení se rovněž přiměřeně užije postupu dle § 79a trestního řádu.

²³ viz zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ Spannbauer, P. Zajišťování a odčerpávání majetku a výnosu v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.

²⁵ Rozhodnutí se proto doručuje Středisku cenných papírů, právnické osobě oprávněné k vedení části evidence a k výkonu ostatních činností Střediska cenných papírů nebo České národní bance, majiteli účtu, ať už jde o obviněného nebo o jinou osobu, a ostatním osobám uvedeným v § 137 odst. 2, 3 tr. řádu. Majiteli účtu je nezbytné vždy doručit rozhodnutí až poté, jakmile shora naznačené subjekty zajištění zaknihovaných cenných papírů provedou. Pochybnosti může vzbudit situace, kdy majitel zaknihovaných cenných papírů účtu je osobou rozdílnou od obviněného, když v těchto případech by zřejmě bylo potřebné oznámit usnesení obviněnému ihned po jeho vydání a nikoli až po provedení zajištění. Nepříznivým důsledkům spojeným s předčasným doručením však lze předejít tím, že usnesení podle § 79c odst. 1 tr. řádu bude doručeno obviněnému, jeho obhájci a popřípadě dalším osobám, a zároveň bude zabezpečeno, aby subjekty uvedené shora zajištění provedly co nejdříve poté, co jim bude doručeno usnesení podle § 79c odst. 1 trestního řádu. Jestliže je majitelem zaknihovaných cenných papírů obviněný, lze dovodit, že i jeho obhájci se usnesení doručuje až následně po provedení zajištění účtu.

4.5. Zajištění nemovitosti

Jedním z moderních zajišťovacích institutů je speciální ustanovení, umožňující za splnění stejných zákonných podmínek jako v předchozích případech, zajištění nemovitosti na základě § 79d trestního řádu. Vzhledem k povaze tohoto ustanovení, které v základních rysech koresponduje s ustanoveními o zajištění peněžních prostředků na účtu či zaknihovaných cenných papírů, je možno jej aplikovat vůči jakékoliv fyzické či právnické osobě, která je vlastníkem dané komodity, a to již od doby zahájení úkonů ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu. Před nabytím účinnosti tohoto ustanovení se možnost zasáhnout pachatele omezením dispozičního práva k nemovitosti v jeho vlastnictví omezovala pouze na fyzickou osobu, která byla v procesním postavení obviněného, a to výhradně uplatněním postupu podle § 47 či § 347 trestního řádu. Často se tak stávalo, že pachatelé investovali své nezákonně nabitě majetkové zisky do nemovitostí, jejichž majitelem byla právnická osoba, v níž měl pachatel majetkový podíl a vyhnul se tak jejímu zajištění v trestním řízení.

Podstatou úkonů směřujících k zajištění nemovitosti je zákaz dispozice se zajištěnou nemovitostí a povinnost příslušného katastrálního úřadu neprovádět po dobu trvání zajištění vklad do katastru, který by měl za následek jakékoliv nakládání či zatěžování nemovitosti. V usnesení o zajištění se popíše zajišťovaná nemovitost a jejímu vlastníkovu se zakáže, aby takovou nemovitost převedl na jiného nebo ji zatížil (nájemní právo, věcné právo). Při porušení tohoto zákazu bude provedený úkon neplatný.

I zde je nutné splnění zákonných podmínek, nemovitost lze zajistit pouze tehdy, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že předmětná nemovitost byla určena ke spáchání trestného činu, nebo byla k jeho spáchání užita (veřejné domy, pěstírny konopí apod.) či se stala jeho výnosem. O zajištění nemovitosti se rozhoduje usnesením předsedy senátu nebo soudce a v přípravném řízení státního zástupce nebo policejního orgánu. Ten může usnesení vydat pouze s předchozím souhlasem státního zástupce nebo výjimečně bez něj, nesnese-li věc v naléhavých případech odkladu. Zde však může státní zástupce obdobně jako u předchozích ustanovení takové to rozhodnutí zrušit.

V usnesení o zajištění nemovitosti se zakáže jejímu vlastníkovi nakládat s ní, zejména ji převádět na někoho jiného nebo ji jakýmkoli jiným způsobem zatížit. Vlastníkovi se dále uloží, aby sdělil soudu do 15 dnů od oznámení usnesení informaci o případném předkupním nebo jiném právu k ní, s poučením, že jinak vlastník odpovídá za škodu tím způsobenou. Opis tohoto rozhodnutí se zašle příslušnému katastrálnímu úřadu. V případech, kdy zajištění nepostihuje veškerý majetek vlastníka nemovitosti, označí se ta nemovitost, které se zajištění týká.

Pokud je nemovitost zajištěna nejen administrativně (zápisem v katastru nemovitostí), ale je zajištěna i fyzicky²⁶, bude nutné takovou nemovitost ohledat, a to včetně jejího příslušenství. Vlastník nemovitosti nebo osoba s ním žijící ve společné domácnosti či jiná osoba disponující právy k nemovitosti jsou povinni takovouto prohlídku umožnit. Ohledání nemovitosti může být potřebné např. ke zjištění stavu nemovitosti, práv a závad na ní váznoucích pro účely výkonu správy této nemovitosti a pro určení případné odpovědnosti správce zajištěné nemovitosti za závady na spravované nemovitosti.

Po nabytí právní moci je usnesení doručeno oprávněným osobám a subjektům, jejichž výčet je uveden v odst. 4 § 79d trestního řádu. Dále je vždy vyrozuměn příslušný katastrální úřad, který má za povinnost, pokud je o zajištění vyrozuměn, provést vklad vlastnického nebo jiného práva k zajištěné nemovitosti jen s předchozím souhlasem orgánu, který rozhodl o jejím zajištění. Usnesení se zároveň vyvěsí na úřední desce soudu, v přípravném řízení se uveřejní u státního zastupitelství takovým způsobem a na takovém místě, aby bylo obecně přístupné veřejnosti a aby bylo možné se s ním snadno seznámit.

Aby bylo zabráněno zcizování zajištěné nemovitosti na základě uplatnění fingoaných pohledávek údajně uzavřených a vykonatelných ještě v době před rozhodnutím o zajištění, vyžaduje se k jakémukoli nakládání se zajištěnou nemovitostí či jinou majetkovou hodnotou předchozí souhlas soudu a v přípravném řízení státního zástupce s výjimkou případů, kdy jde o pohledávku státu, neboť zde je

²⁶ Nemovitost bude poté předána do správy Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, který ji poté až do rozhodnutí soudu spravuje běžným způsobem, aby nedocházelo ke škodám a znehodnocování nemovitosti (§ 9 zák. č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů).

menší pravděpodobnost, že bude této příležitosti využito k podvodnému zpětnému získání majetku, což se již v praxi opakovaně stalo.

Omezení nebo zrušení zajištění je pak upraveno v odst. 7, odst. 8 tohoto ustanovení a obsahuje praktická stejná pravidla jako ostatní již výše popsaná ustanovení.

4.6. Zajištění jiné majetkové hodnoty

Definice jiné majetkové hodnoty je upravena ve výkladovém ustanovení uvedeném v ustanovení § 89 odst. 13 trestního zákona (pro tyto účely se jedná především o obchodní podíly, pohledávky, směnky a další)²⁷. Podstatou zajištění jiné majetkové hodnoty je zákaz jakékoli dispozice s takovou majetkovou hodnotou. Porušení tohoto zákazu má za následek neplatnost tohoto úkonu.

Zajištění jiné majetkové hodnoty se provádí podle ustanovení § 79e trestního řádu, stejně jako u všech předchozích vždy, když existuje podezření z toho, že byla určena či užita ke spáchání trestného činu nebo je-li předpoklad, že je tato jiná majetková hodnota výnosem z trestného činu. O zajištění rozhoduje v řízení před soudem předseda senátu, v přípravném řízení státní zástupce nebo s jeho předchozím souhlasem policejní orgán, který pro případ, kdy z neodkladných důvodů rozhoduje bez předchozího souhlasu, musí jako v jiných případech zajištění své rozhodnutí předložit do 48 hodin státnímu zástupci, který má možnost je zrušit.

V usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty se uvedená majetková hodnota přesně označí tak, aby bylo zřejmé, o jakou majetkovou hodnotu se jedná (např. u pohledávky právním důvodem jejího vzniku, výší pohledávky, splatností, uvedením jména dlužníka apod.). Za účelem zabránění dispozic se zajištěnou majetkovou hodnotou se majitel zajišťované hodnoty vyzve k tomu, aby předložil ve lhůtě stanovené orgánem činným v trestním řízení všechny listiny dokládající nárok

²⁷ Podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, je věc a jiná majetková hodnota upravena v § 134 odst. 1, odst.2.

na zajišťovanou hodnotu s upozorněním, že pokud je v dané lhůtě nepředloží, budou mu odňaty podle § 79 trestního řádu za možnosti současného uložení pořádkové pokuty.

V případě, že to vyžaduje povaha zajišťované hodnoty, zakáže příslušný orgán činný v trestním řízení dlužníkovi majitele takové jiné majetkové hodnoty, aby plnil svému věřiteli, a uloží mu, aby plnění místo toho složil do úschovy soudu nebo na jiné určené místo. Po vzoru občanského soudního řádu se stanoví, že složením plnění na určené místo se považuje závazek dlužníka vůči věřiteli za splněný v rozsahu tohoto plnění, což je zapotřebí vzhledem k ochraně dlužníka. Usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty je zapotřebí oznámit dlužníkovi dříve než jeho věřiteli, aby se předešlo úkonům věřitele k zmaření zajištění a úniku hodnoty, která má být předmětem zajištění.

V usnesení o zajištění jiné majetkové hodnoty lze omezit také výkon dalších práv souvisejících se zajištěnou majetkovou hodnotou, je-li to zapotřebí pro účely zajištění. To může být praktické především u zajišťovaných podílů v obchodních společnostech.

Podle povahy zajišťovaných majetkových hodnot je třeba vyrozumět rovněž orgán vedoucí evidenci jejich vlastníků nebo držitelů; vždy však je nutno vyrozumět místně příslušné územní pracoviště Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Kromě evidenčních důsledků má toto opatření preventivní význam, neboť obeznámené orgány jsou současně vyzvány k oznamovací povinnosti pro případ zjištění, že s majetkovou hodnotou je nakládáno způsobem ohrožujícím účel zajištění.

Vedle toho je zakotvena možnost provést zápis týkající se převodu nebo zřízení práv k zajištěným majetkovým hodnotám do příslušné evidence až po předchozím souhlasu orgánu, které rozhodl o zajištění. Dále pak, tak jako u jiných typů zajištění, lze v rámci výkonu rozhodnutí se zajištěnou jinou majetkovou hodnotou nakládat jen po předchozím souhlasu předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce – s jedinou výjimkou výkonu rozhodnutí týkajícího se pohledávek státu.

Ohledně postupu při správě zajištěné jiné majetkové hodnoty, jejího zrušení či omezení se obdobně užije úprava platná pro zajištění nemovitosti podle § 79d trestního řádu.

4.7. Zajištění náhradní hodnoty

Pokud nelze dosáhnout vydání nebo odnětí věci (§ 78 a § 79 trestního řádu), nelze-li zajistit peněžní prostředky na účtu, zaknihované cenné papíry, nemovitost nebo jinou majetkovou hodnotu podle § 79a až § 79e trestního řádu, v případě že splňují podmínku, že byly určeny nebo užity k trestné činnosti nebo byly jejím výnosem, je možno využít subsidiárního institutu zajištění náhradní hodnoty podle ustanovení § 79f trestního řádu. Namísto výše uvedených hodnot je tak jejich držitel zajištěna náhradní hodnota, která odpovídá alespoň z části hodnotě výnosů, jejichž zajištění bylo zmařeno. Toto ustanovení vychází z požadavku rámcového rozhodnutí Rady EU 2001/500/SVV (viz výše) i připomínek orgánů činných v trestním řízení mít možnost zajistit výnosy z trestné činnosti i pro případ, kdy osoba je držící je zničí, spotřebuje, zužitkuje atd.

Je tedy možno využít zajištění náhradní hodnoty, která pak bude moci být následně i konfiskována, a to až do výše odpovídající předpokládanému výnosu. Tuto náhradní hodnotu je možno zajistit vždy pouze u té osoby, která měla povinnost strpět zajištění původní zmařené hodnoty.

Při zajišťování náhradní hodnoty a zejména pak při výkonu rozhodnutí o jejím zajištění je třeba vždy podle povahy takovéto náhradní hodnoty postupovat podle příslušných ustanovení § 78 až § 79e trestního řádu, upravujících jednotlivé typy zajištění, samotné ustanovení § 79f trestního řádu nestanovuje podrobný procesní postup, ale řeší jej zákonným odkazem.

Jedná se o převratné ustanovení, které bylo praxí velmi vyžadováno. Umožňuje dosáhnout účelu zajištění i u komplikovaných případů, či v případech, kdy pachatel jednal rychleji než orgány činné v trestním řízení. Zpočátku nebyl tento institut v praxi příliš využíván, a to zřejmě díky nutnosti důsledného vyčíslení výnosu získaného trestnou činností a následného důsledného uplatnění principu zajištění tohoto výnosu.

4.8. Zajištění nároku poškozeného podle §47 trestního řádu

Jak již bylo uvedeno, pro druhou skupinu speciálních zajišťovacích institutů je charakteristické naplnění základních kritérií vyplývajících z trestního řádu, v tomto případě však velmi odlišných od kritérií u skupiny první. Navíc zde přistupují ještě další podmínky, bez kterých není možno tyto instituty využít.

Jejich praktická aplikace je podmíněna skutečností, že v daném konkrétním trestním řízení musí být zahájeno trestní stíhání ve smyslu ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu a musí existovat důvodná obava, že by mohlo dojít ke zmaření nebo ztěžování uspokojení nároku poškozeného resp. zmaření výkonu trestu propadnutí majetku. U ustanovení § 347 je dále nutnou podmínkou pro jeho aplikaci naplnění podmínek uložení trestu propadnutí majetku.

Policie vstupuje do procesu v případě, že v dané trestní věci byla způsobena majetková újma poškozenému nebo kde jsou splněné zákonem stanovené formální podmínky a je možno předpokládat budoucí uložení trestu propadnutí majetku. Pak je vytvořen majetkový profil obviněného, který je s podnětem na zajištění státnímu zástupci.

Vzhledem k tomu, že zákon hovoří výslovně o majetku obviněného, přichází použití § 47 trestního řádu do úvahy až ve fázi trestního stíhání, přestože zkušenosti z praxe ukazují, že by aplikace tohoto druhu zajištění již v předcházející fázi řízení byla daleko vhodnější. Mnohdy totiž dochází k tomu, zvláště ve skutkově a právně složitějších kauzách, že pachatelé, kteří jsou si vědomi probíhajícího prověřování své trestné činnosti, veškerý svůj disponibilní majetek převedou na jiné osoby nebo jej jiným způsobem odstraní z dispozice orgánů činných v trestním řízení, čímž dojde k úplnému zmaření nároku případných poškozených.

Nárok poškozeného podle § 47 trestního řádu se zajišťuje na majetku obviněného, a to až do pravděpodobné výše způsobené škody, přičemž se vždy musí jednat o majetek patřící obviněnému. V úvahu připadá i majetek patřící do společného jmění manželů²⁸, či ve spoluvlastnictví. Není tedy možné tímto zajišťujícím institutem postihnout věci, které obviněný ke škodě třetích subjektů nabyl trestnou činností, např.

předměty podvodně vylákané nebo odcizené. Ohledně těchto věcí je na místě užití jiných ustanovení trestního řádu, nejčastěji postup podle § 78 nebo § 79 trestního řádu.

Postupovat podle § 47 trestního řádu je možné dále jen v situacích, kdy existuje důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného může být zmařeno či alespoň ztíženo. Tato obava by měla být vždy alespoň v hrubých rysech doložena výsledky předcházejícího šetření. Soudní praxe je přitom v tomto ohledu velmi různorodá, kdy některé soudy požadují tuto podmínku doložit bezpodmínečně a prakticky očekávají již zadokumentování aktivních kroků obviněného nebo jiných osob, kterými bylo započato s podezřelou manipulací s jeho majetkem. Jiným soudům pak postačuje již jen obecně vyjádřený, avšak konkrétními okolnostmi podepřený předpoklad, že takový postup ze strany obviněného přinejmenším reálně hrozí.

Jak je patrné z odst. 2 citovaného ustanovení, o zajištění majetku obviněného rozhoduje soud toliko na návrh státního zástupce a v přípravném řízení státní zástupce, který tak může učinit buď na výslovný návrh poškozeného, nebo i bez něj, pokud to vyžaduje ochrana zájmů poškozeného a hrozí nebezpečí z prodlení. K posledně jmenované situaci by mělo dojít skutečně až poté, co obviněný prokazatelně počal činit kroky, které by mohly vyústit v ohrožení oprávněných nároků poškozených subjektů (zcizování majetku, jeho reálná likvidace atd.).

O samotném zajištění majetku se rozhoduje usnesením, proti kterému je přípustná stížnost. O stížnosti proti rozhodnutí soudu rozhoduje nadřízený soud podle obecných pravidel instanční příslušnosti podle § 146 trestního řádu. U rozhodnutí státního zástupce je zapotřebí postupovat podle § 146a odst. 1 písm. d) trestního řádu, podle kterého o stížnosti rozhoduje soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal. Pro konkrétní stanovení příslušnosti soudů se přitom neaplikuje § 26 trestního řádu. To tedy znamená, že pokud o zajištění majetku rozhodne státní zástupce krajského nebo vrchního státního zastupitelství, o stížnosti proti tomuto usnesení nerozhoduje okresní soud, ale vždy příslušný krajský nebo vrchní soud.

V usnesení o zajištění nároku poškozeného je ve smyslu odst. 4 tohoto paragrafu obviněnému zakázáno nakládat s věcmi, které jsou v něm výslovně uvedeny, nebo které budou při výkonu tohoto rozhodnutí sepsány. Obviněnému se dále zakáže převádět

²⁸ nález Ústavního soudu 174/04 ze dne 9.2.2005

zajištěný majetek na jiného nebo ho jakkoli zatížit a je mu uloženo, aby do 15 dnů od oznámení usnesení sdělil, kdo má k majetku předkupní nebo jiné právo.

Podle odst. 6 stejného ustanovení jsou pak po dobu trvání zajištění veškeré právní úkony obviněného týkající se zajištěného majetku neúčinné²⁹.

S účinností novely trestního řádu zákonem č. 253/2006 Sb. je možno v rámci výkonu rozhodnutí nakládat se zajištěným majetkem obviněného jen po předchozím souhlasu soudu, resp. v přípravném řízení státního zástupce (s výjimkou výkonu rozhodnutí prováděného k uspokojení pohledávek státu viz. odst. 7 paragrafu). Byla tak nastolena obdobná právní úprava, která již platila u zajištění peněžních prostředků na účtu podle § 79a tr. řádu. Bude tak možno lépe předcházet exekucím fiktivních pohledávek, zaměřených ke zcizení zajištěného majetku, resp. snížení jeho objemu ke škodě poškozených subjektů.

Existuje možnost, upravená v § 47a trestního řádu, aby obviněný sám nebo s jeho souhlasem jiná osoba docílil zrušení zajištění, pokud na účet soudu složí peněžitou jistotu ve výši odpovídající pravděpodobnému nároku poškozeného na náhradu škody. Soud nebo v přípravném řízení státní zástupce pak za splnění této podmínky upustí od chystaného provedení zajištění. Pokud by tato tzv. „kauce“ byla nižší než očekávaný nárok na náhradu škody, zajištění bude provedeno jen do výše rozdílu peněžitou jistotou nepokrytého. Takto složená peněžitá jistota trvá až do právní moci odsuzujícího rozsudku (pokud v mezidobí nepominuly důvody pro zajištění, případně nebylo zjištěno, že poškozenému nárok na náhradu škody v trestním řízení nelze ze zákonných důvodů přiznat nebo je podstatně nižší než-li provedené zajištění), přičemž pokud v odsuzujícím rozsudku byl poškozenému podle § 228 tr. řádu nárok na náhradu škody přiznán, bude uhrazen z této kauce.

Zajištění se ruší rovněž usnesením, a to podle § 48 odst. 1 trestního řádu. Je to buď proto, že pomine důvod, pro který bylo zajištění nařízeno, nebo že trestní stíhání skončilo pravomocným zprošťujícím rozsudkem nebo bylo pravomocně zastaveno. Posledním důvodem pro zrušení zajištění je uplynutí dvou měsíců ode dne nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, případně rozhodnutí o postoupení věci jinému orgánu. Pokud se v průběhu trestního řízení ukáže, že zajištění již není třeba v původním

²⁹ jedinou výjimku tvoří kroky činěné k odvrácení bezprostředně hrozící škody

rozsahu, je třeba usnesením podle odst. 2 téhož ustanovení rozhodnout o jeho omezení. Podle stejného ustanovení se postupuje tehdy, je-li zjištěno, že zajištěním byly postíženy věci náležející jiné osobě než obviněnému, které je třeba ze zajištění vyjmout. O stížnosti proti tomuto rozhodnutí rozhoduje nadřízený soud a v přípravném řízení nadřízený státní zástupce (zde již neplatí speciální ustanovení o instanční příslušnosti podle § 146a trestního řádu).

4.9. Zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle § 347 trestního řádu

Ve smyslu ustanovení § 347 trestního řádu je poté možno zajistit majetek obviněného, pokud u něj lze očekávat uložení trestu propadnutí majetku a současně existuje obava, že výkon tohoto trestu by mohl být zmařen nebo ztížen. Zde je nutné i naplnění podmínek, za kterých může dojít k uložení trestu propadnutí majetku, jak jsou uvedeny v ustanovení § 51 trestního zákona, resp. § 66 trestního zákoníku.

Existence obavy z maření nebo ztížení výkonu trestu propadnutí majetku musí orgán rozhodující o zajištění podle § 347 trestního řádu mít vždy doloženu konkrétními zjištěnými okolnostmi, vyplývajícími nejčastěji z konkrétního chování obviněného nebo jemu blízkých osob. Jako při využití ustanovení § 47 trestního řádu zde nestačí pouhé obecné a nijak nepodložené podezření.

O zajištění výkonu trestu propadnutí majetku, ke kterému může dojít až ve fázi po zahájení trestního stíhání (zákon výslovně hovoří o obviněném), rozhoduje soud a v přípravném řízení státní zástupce. Podle odst. 1 věty druhé citovaného ustanovení soud zajistí majetek obviněného vždy, pokud uložil trest propadnutí majetku a rozsudek dosud nenabyl právní moci. Proti rozhodnutí o zajištění je přípustná stížnost, přičemž jedná-li se o opravný prostředek proti usnesení státního zástupce podle § 347 trestního řádu, užije se speciálního ustanovení o instanční příslušnosti podle § 146a odst. 1 písm. e) tr. řádu (o stížnosti tedy nerozhoduje nadřízený státní zástupce, ale soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal).

Zajišťující institut podle § 347 trestního řádu postihuje nejen celý majetek obviněného, který mu k době rozhodnutí náleží, ale vztahuje se i na přírůstky a výtěžky, které ze zajištěného majetku plynou, jakož i na majetek, kterého obviněný nabude po zajištění (s výjimkou prostředků a věcí, na které nelze vztáhnout trest propadnutí majetku, tj. prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat). To je důsledkem toho, že samotný trest propadnutí majetku je účinný vůči majetku pachatele k okamžiku nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, zajištění proto musí obsáhnout i budoucí výnosy, aby bylo efektivní a mohlo plnit svůj účel.

4.10. Vrácení zajištěných věcí

Existuje-li celá škála alternativ, jak využít zajištění majetku nebo výnosu z trestné činnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná vždy o omezení dispozičních a nikoliv vlastnických práv, musí být v trestním řádu logicky i ustanovení, jež umožní případně takto zajištěný majetek či výnosy z trestné činnosti vrátit zpět oprávněné osobě, ať již proto, že důvody zajištění pominuly, zajištěných věcí, či listin již není v dalším řízení třeba, byly zjištěny skutečnosti, na jejichž základě již pominuly důvody zajištění, zajištění bude omezeno atd.

K tomuto účelu je pak nutné uplatnit postup podle § 80 odst. 1 trestního řádu, tedy vrácení a další nakládání s věcí a jinou majetkovou hodnotou, které byly vydány podle § 78 nebo odňaty podle § 79 trestního řádu. Stejně se toto ustanovení aplikuje i na věci, které byly vydány, nalezeny či odňaty při domovní prohlídce, osobní prohlídce a prohlídce jiných prostor a pozemků. S účinností novely trestního řádu zákonem č. 253/2006 Sb. se vzhledem k výslovnému odkazu v § 81a trestního řádu použije postup podle § 80 a násl. trestního řádu také na vrácení peněžních prostředků na účtu, zaknihovaných cenných papírů, nemovitostí a jiných majetkových hodnot i náhradních hodnot, které byly zajištěny podle § 79a až 79f trestního řádu. Lze tak postupovat tehdy, pokud takto získaných věcí důležitých pro trestní řízení již není k dalšímu řízení třeba

(zejména pokud věci nebudou navrhovány jako listinné či věcné důkazy k soudnímu jednání) a nepřichází-li v úvahu jejich propadnutí či zabránění.

Pak se tyto věci důležité pro trestní řízení buď vrátí tomu, kdo je vydal nebo komu byly odňaty, vydají tomu, kdo na ně uplatňuje právo a o tomto právu na věc není pochyb, v pochybnostech se složí do úschovy soudu a osoba činící si na ně nárok se upozorní, aby jej uplatnila v řízení o věcech občanskoprávních.

Jestliže osoba, která na věc má právo, nebude reagovat na výzvu k jejímu převzetí, bude taková věc prodána a částka bude uložena do soudní úschovy (§ 80 odst. 1 věta čtvrtá trestního řádu). V případě nebezpečí zkažení věci, která nemohla být vrácena ani vydána, se tato věc rovněž prodá a výtěžek uloží do úschovy soudu (§ 80 odst. 2 trestního řádu).

Ohledně věcí, které byly získány od obviněného vydáním nebo odnětím, případně které byly zajištěny podle § 79a až 79f trestního řádu a je pravděpodobné, že obviněný si je opatřil trestným činem a buď není známo, komu patří či není znám pobyt poškozeného, postupuje se podle § 81 trestního řádu.

Ustanovení § 81a trestního řádu, za přiměřeného užití § 80 a § 81 trestního řádu rozšiřuje obecnou úpravu vrácení vydané či odňaté věci, které již není zapotřebí pro účely trestního řízení, výslovně i na zajištěné peněžní prostředky na účtu³⁰, zaknihované cenné papíry, nemovitost nebo jinou majetkovou hodnotu, kdy se bude tato úprava aplikovat zejména v případech nakládání s takto zajištěnými hodnotami, pokud není známo, komu taková zajištěná hodnota patří, jde o věc, jež byla získána trestným činem, ten, komu patří, o ni nepožádá v zákonem stanovené lhůtě, anebo na takovou komoditu uplatňuje právo jiná osoba, než ten, komu byla zajištěna.

S logicky navazující úpravou ustanovení § 89 odst. 13 trestního zákona (resp. § 134 trestního zákoníku), kde se hovoří o tom, že se ustanovení o věcech vztahuje i na tyto komodity. Soudní praxe byla v tomto postupu dlouho nejednotná, po účinnosti novely trestního zákona³¹ došlo ke sjednocení do té doby nejednotné soudní praxe a postupu při vrácení především peněžních prostředků na účtu u banky zpět

³⁰ Ať již na účtu u banky, na účtu u úvěrního a spořitelního družstva nebo jiného subjektu vedoucímu účet pro jiného atd.

³¹ Zde míněna doba do účinnosti zákona č. 253/2006 Sb., kterým se mění trestní řád a další související zákony, tedy do 01. července 2006.

poškozenému, není-li pochyb že mu uvedené peněžní prostředky patří. Tato úprava tak vyřešila i takové případy, kdy na majetkovou hodnotu jinou než věc (tedy i peněžní prostředky na účtu), které již není třeba pro účely trestního řízení, uplatňuje nárok poškozený³².

Podle tohoto ustanovení však není možno postupovat tehdy, patřili by zajištěné prostředky do vlastnictví obviněného a poškozený by jejich prostřednictvím chtěl pouze uspokojit své nároky na náhradu škody.³³

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tz 11/99 ze dne 18. 3. 1999.

³³ Spannbauer, P. Zajišťování a odčerpávání majetku a výnosu v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.

5. Věcný návrh nového trestního řádu s ohledem na zajišťování výnosů z trestné činnosti

V navrhované úpravě rekonstrukce trestního řádu se počítá s převzetím stávající úpravy zajišťovacích institutů, a to s drobnými změnami vyplývajícími z praxe, tedy původní struktura úpravy zůstane zachována ve stávající podobě. Nově by měl být upraven institut zajištění věcí neznámého vlastníka, a to zejména v souvislosti s ohledáním.

„V rámci trestního řízení je zapotřebí klást důraz kromě vyhledávání a zajištění důkazů pro účely usvědčení pachatele trestného činu také na vyhledávání a zajištění nástrojů a výnosů z trestné činnosti, tj. majetkových hodnot, které mají souvislost se spáchaným trestným činem tak, aby mohly být následně pachateli, popř. jiné osobě, efektivně odčerpány prostřednictvím majetkových trestů. K jejich zajištění slouží instituty, jež jsou ve stávající právní úpravě obsaženy v § 78 až § 79f trestního řádu.“³⁴

Stejně jako ve stávající úpravě by na novou úpravu měl navazovat zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů. Zde se předpokládá změna, a to úpravou zejména oblasti správy zajištěného majetku, přičemž mají být řešeny zejména obtíže, které přivádí dosavadní velmi rámcově upravená správa zajištěného majetku (nedostatečná oprávnění správce, zajištění podílu v obchodní společnosti atd.).

Úprava postupu při výkonu rozhodnutí o zajištění majetku, která je dnes upravena zejména v zmíněném zákoně, bude přenesena do trestního řádu.

V novém trestním řádu není tedy počítáno s převratnými změnami v oblasti zajišťování výnosů z trestné činnosti, neboť moderní úprava těchto institutů a postupů byla provedena již v roce 2006 zákonem č. 253/2006 Sb.

³⁴ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), kapitola 18. Zajištění věcí a jiných majetkových hodnot, dostupné na www.justice.cz

6. Nástin hmotně právní úpravy odčerpávání majetku a výnosů z trestné činnosti

Aby bylo zajišťování majetku a výnosů z trestné činnosti osobám s nimi neoprávněně disponujícím účinné, efektivní a mělo zpětnou vazbu v podobě jejich konečné konfiskace, musí existovat kromě shora popsané procesně právní úpravy (tedy zajišťovacích institutů) i odpovídající hmotně právní úprava. Majetek a výnosy z trestné činnosti lze odčerpat především uložením některé z trestněprávních sankcí, obsažených v trestním zákoně.

Jedná se v první řadě o tresty, a to

- trest propadnutí majetku podle § 51 trestního zákona (§ 66 trestního zákoníku),
- trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 55 trestního zákona (§ 70 trestního zákoníku),
- trest propadnutí náhradní hodnoty podle § 56a trestního zákona (§ 71 trestního zákoníku),

Jistou úlohu zde může sehrát i peněžitý trest podle § 53 trestního zákona (§ 67 trestního zákoníku), i když velmi okrajově. Primárně je žádoucí pro konfiskaci nelegálního majetku užít trestů výše uvedených.

Za druh konfiskace majetku je třeba považovat také ochranná opatření

- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 73 trestního zákona (§ 101 trestního zákoníku),
- zabránění náhradní hodnoty podle § 73a trestního zákona (§ 102 trestního zákoníku).

Odčerpat nelegálně získaný majetkový prospěch lze i mladistvým pachatelům trestné činnosti,³⁵ a to prostřednictvím trestních a ochranných opatření obsažených

³⁵ Spannauer, P. Zajišťování a odčerpávání majetku a výnosu v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.

v zákoně³⁶. Podle tohoto zákona může soud pro mládež uložit mladistvému jako trestní opatření vedle jiných i peněžité opatření (§ 24 odst. 1 písm. b), § 27, § 28 zákona) a propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 24 odst. 1 písm. d) zákona). Jako ochranné opatření přichází u mladistvých stejně jako u dospělých pachatelů do úvahy zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 21 odst. 1 zákona). Vůči mladistvým pak lze užít i některých zajišťujících institutů, nejčastěji dle § 78, § 79 trestního řádu a dalších.³⁷

6.1. Trest propadnutí majetku

Uložení trestu propadnutí majetku je možno pouze za splnění striktně daných podmínek uvedených v §51 trestního zákona (resp. § 66 trestního zákoníku), kdy soud:

- odsuzuje pachatele k výjimečnému trestu
- odsuzuje pachatele k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za závažný úmyslný trestný čin, jimiž pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 51 odst. 1 z. č. 140/1961 Sb.)
 - nahrazeno novou úpravou § 66 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. - odsuzuje-li pachatele za zvlášť závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch
- odsuzuje pachatele za některý z trestných činů, u nichž trestní zákon tento trest výslovně dovoluje

Naplnění těchto podmínek by měly orgány činné v trestním řízení velmi pečlivě zkoumat již ve fázi přípravného řízení, budou-li uvažovat o aplikaci zajišťujícího institutu, kterým je zajištění výkonu trestu propadnutí majetku podle § 347 trestního řádu. Jeho použití je totiž vázáno na důvodné očekávání uložení tohoto trestu.

³⁶ zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

³⁷ Do úvahy přichází i § 47, § 79a-79e trestního řádu. Pokud jde o § 79f trestního řádu, vzhledem k tomu, že mladistvým nelze uložit trest propadnutí náhradní hodnoty ani ve vztahu k nim není možno užít ochranné opatření zabránění náhradní hodnoty. Stejně tak je vyloučeno i zajištění výkonu trestu propadnutí majetku dle § 347 trestního řádu.

Propadnutí majetku postihuje buď celý majetek pachatele, nebo pouze jeho soudem určenou část, která může být stanovena jako ideální část (vyjádřením poměru) nebo vymezením konkrétních majetkových hodnot této sankci podléhajících.

Trest propadnutí majetku může postihnout jen majetek náležející pachateli. Věci by tedy měly být ve vlastnictví pachatele a u jiných majetkových hodnot by pachatel měl být osobou oprávněnou z takového majetkového práva.

Jedná-li se o věci, které má pachatel ve spoluvlastnictví, propadnutí majetku se vztahuje jen na jeho spoluvlastnický podíl. U společného jmění manželů (dále SJM) dochází k jeho zániku ze zákona ke dni právní moci rozsudku, jímž byl uložen trest propadnutí majetku. Je-li majetek zajištěn podle § 347 trestního řádu, vztahuje se zajištění i na spoluvlastnický podíl pachatele a na majetek patřící do SJM.³⁸

Vlastníkem propadlého majetku se stává stát, a to dnem právní moci rozsudku, jímž byl tento trest uložen.

6.2. Trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Soud může uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty:

- které bylo užito ke spáchání trestného činu
- která byla ke spáchání trestného činu určena
- kterou pachatel získal trestným činem či jako odměnu za něj
- kterou pachatel, byť jen z části, nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem či jako odměnu za něj, pokud hodnota takovéto věci není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná

Věci nebo jiné majetkové hodnoty užité ke spáchání trestného činu jsou takové předměty či hodnoty, které pachatel skutečně použil k tomu, aby došlo k naplnění znaků některé ze skutkových podstat trestných činů. Jejich prostřednictvím tak pachatel realizoval svoje protiprávní jednání, přičemž tyto hodnoty musely pro naplnění deliktu mít nějaký reálný vliv.

³⁸ náleží Ústavního soudu 174/04 ze dne 9.2.2005

Věci nebo jiné majetkové hodnoty určené ke spáchání trestného činu mají stejný charakter jako věci a hodnoty k jeho spáchání užitě, přičemž však nedošlo k vlastní realizaci deliktu (např. pachatel si v rámci přípravy trestného činu opatřil předměty, které mu měly pomoci realizovat jeho protiprávní záměr, avšak k tomu posléze z důvodů na jeho vůli nezávislých nedošlo).

Možnost uložit trest propadnutí věci nebo jiných majetkových hodnot získaných za trestný čin či jako odměnu za něj znamená postih trestem propadnutí i pro předměty, které se do dispozice pachatele dostaly jeho vlastní protiprávní činností (např. přijetím úplatku, vyrobením omamných a psychotropních látek a jedů, podvodným jednáním atd.).

Věci nebo jiné majetkové hodnoty nabyté za věci získané trestným činem nebo jako odměnu za něj jsou předměty, které byly výsledkem další činnosti pachatele s prostředky získanými trestnou činností (např. nákup či směna jiného zboží za získané peníze apod.).

Věci či jiné majetkové hodnoty, které se mají stát předmětem trestu propadnutí věci, musí v době vyhlášení rozsudku existovat a musí být rovněž orgánům činným v trestním řízení dosažitelné (předchozí aplikace zajištění věcí, jiných majetkových hodnot). Věc nebo jiná majetková hodnota musí náležet pachateli. V okamžiku nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, se vlastníkem stává stát.

6.3. Trest propadnutí náhradní hodnoty

V situaci, kdy pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu, ohledně níž mohl být uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zničí, poškodí, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo ji zužitkuje či jinak tento trest zmaří, může soud uložit trest propadnutí náhradní hodnoty. Tento trest se může vztahovat na jakoukoli jinou věc či majetkovou hodnotu náležející pachateli, a to až do výše hodnoty věci či jiné majetkové hodnoty zmařené.

Trest lze uložit i společně s předchozím trestem, a to v případě, že jsou pachatelem věci znehodnoceny, učiněny neupotřebitelnými nebo odstraněny, či upraveny způsobem snižujícím jejich hodnotu.

6.4. Ochranná opatření

Jak bylo již naznačeno výše, kromě trestů v trestním řízení i řadu ochranných opatření. Pro účely konfiskace výnosů z trestné činnosti a věcí důležitých pro trestní řízení se jedná především o zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 73 trestního zákona (§ 101 trestního zákoníku) a zabránění náhradní hodnoty podle § 73a a násl. trestního zákona (§ 102 trestního zákoníku).

Zásadní rozdíl mezi trestem a ochranným opatřením pak spočívá v tom, že ochranné opatření lze na rozdíl od trestů uložit nejen osobám trestně odpovědným, ale i těm subjektům, na které trestněprávní odpovědnost nedopadá.

6.4.1. Zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty

Nebyl-li uložen trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, může soud uložit, že se taková věc nebo jiná majetková hodnota zabírá:

- náleží-li pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit
- náleží-li pachateli, od jehož potrestání soud upustil
- ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, případně společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zvlášť závažných trestných činů (resp. zločinu dle nové právní úpravy trestního zákoníku)
- byla-li získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží pachateli; případně, byla-li osobou odlišnou od pachatele získána, byť jen zčásti, za věc či jinou majetkovou hodnotu opatřenou pachatelem trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo kterou pachatel, byť jen zčásti, za takovou věc nebo jinou majetkovou hodnotu nabyt, pokud hodnota zabírané věci nebo jiné majetkové hodnoty není ve vztahu k hodnotě objektů získaných pachatelem zanedbatelná

Tato úprava nahrazena § 101 odst. 2 trestního zákoníku v následujícím znění:

- Bez podmínek odstavce 1 může soud uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty pouze v případě, že je, byť nikoli bezprostředním, výnosem trestného činu, zejména
 - a) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží-li pachateli,
 - b) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná, nebo
 - c) byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná.

Zároveň je upravena možnost uložit namísto zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty povinnost provést na věci nebo jiné majetkové hodnotě ve stanovené lhůtě taková opatření, která by napravila dosavadní protiprávní vztah,³⁹ a to:

- pozměnit ji tak, aby ji nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu,
- odstranit určité zařízení,
- odstranit její označení nebo provést její změnu,
- omezit dispozice s ní.

³⁹ Aplikace tohoto ustanovení může být výhodná u trestných činů proti předpisům o nekalé soutěži, o ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu, právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi.

Základní podmínky tedy novou právní úpravou změněny nebyly, neboť ustanovení bylo již podstatně novelizováno zákonem č. 253/2006 Sb. Na druhou stranu toto ustanovení předpokládá omezení zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty – viz výše, což je upraveno nově.

6.4..2. Zabránění náhradní hodnoty

Ochranné opatření umožňuje uplatnit zabránění náhradní hodnoty vůči tomu, jemuž věc nebo jiná majetková hodnota, která by mohla být zabráněna, náleží a on ji ještě před rozhodnutím o zabránění zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zúžitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její zabránění zmaří, anebo jestliže zmaří trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty jednáním, popřípadě zmaří zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, může mu soud uložit zabránění náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Zabránění náhradní hodnoty má obdobný režim jako u trestu propadnutí náhradní hodnoty - týká se to jak rozsahu zabránění náhradní hodnoty, tak i možnosti stanovit hodnotu věci nebo jiných majetkových hodnot, znaleckým posudkem nebo odborným vyjádřením. Zabraněná věc nebo jiná majetková hodnota i zabraněná náhradní hodnota opět připadá státu.

6.4..3. Zabránění spisů a zařízení

Trestní zákoník, tedy nová právní úprava trestního práva hmotného, zavedla možnost uložit ochranné opatření spočívající v zabránění spisů, jejichž úmyslné rozšiřování by naplňovalo znaky některého trestného činu. Zabránění lze aplikovat, jestliže byl nejméně jeden kus spisu již šířen, určen k šíření nebo k němu připravován. Společně se spisy se zabere i zařízení použité nebo určené ke zhotovení takových spisů (tiskárna, deska, forma, sazba, štoček, negativ, matrice, počítačový program nebo kopírovací zařízení).

Zabrání se vztahuje jen na ty spisy, které jsou v držení osob, které spolupůsobily při jejich přípravě nebo rozšiřování.

Toto ustanovení upravuje nový institut, který odpovídá komplexní úpravě zabráni věci a je obdobou podobných institutů i v dalších demokratických státech, přičemž se tedy jedná o zcela nový důkazní prostředek.⁴⁰

Sporné nároky třetích osob k majetku, který nabyt stát při uplatnění institutu zabráni věci, budou řešeny podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Kuržeja, J., Zámek, D. Analýza legislativních nástrojů a odčerpávání výnosů z trestné činnosti. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.

7. Komparace české a slovenské úpravy zajišťování výnosů z trestné činnosti

Stejně tak jako v české úpravě je těžiště zajišťování výnosů z trestné činnosti zakotveno v trestním řádu, resp. v zákoně č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok (dále jen trestný poriadok). Další postup orgánů činných v trestním řízení při zajištění, zadokumentování a usvědčování pachatelů je upravený v zákoně č. 650/2005 Z.z., o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v európskej únii.

Mimo to nelze ani opominout hmotně právní úpravu, jejímž základem je zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon a jeho skutková podstata definovaná v § 233 Legalizácia príjmu z trestnej činnosti.

7.1. Obecné instituty zajištění výnosů

Slovenská úprava obsahuje též opatření povinnosti k vydání věci podle ustanovení § 89 trestného poriadku a opatření k odnětí věci podle ustanovení § 91 a násl. trestného poriadku.

Specifikem oproti české úpravě je pak v této skupině zajišťovacích institutů opatření k uchování a vydání počítačových údajů (uchovanie a vydanie počítačových údajov) podle ustanovení § 90 trestného poriadku. Tyto lze zajistit příkazem, který může vydat předseda senátu, před začátkem trestního stíhání nebo v přípravném řízení prokurátor, a to jestliže je to nevyhnutelné pro objasnění skutečností závažných pro trestní řízení. Zajistit tak lze počítačové údaje uložené prostřednictvím počítačového systému.

Příkaz lze směřovat proti osobě, která je má v držení, nebo poskytovateli takových služeb, přičemž je mu uloženo, aby takové údaje uchovali a drželi v celistvosti, umožnili vyhotovení kopie těchto údajů, znemožnili přístup k těmto údajům, odstranili je z počítačového systému nebo je vydali pro účely trestního řízení.

V příkazu musí být stanovena doba, po kterou mají tyto osoby údaje uchovávat, maximálně však 90 dní, při prodloužení této lhůty musí být vydán nový příkaz.

7.2. Speciální zajišťovací instituty

V intencích výše naznačeného dělení můžeme do první skupiny zařadit zajištění peněžních prostředků podle § 95 trestného poriadku a zajištění zaknihovaných cenných papírů podle ustanovení § 96 trestného poriadku.

7.2..1. Zaistenie peňažných prostriedkov

Zajištění peněžních prostředků je upraveno obdobně jako v české úpravě – je nutné dodržet podmínku, že prostředky jsou určeny ke spáchání trestného činu, byly k tomuto účelu použité, nebo jsou výnosem z trestné činnosti. Příkaz k zajištění provádí předseda senátu, v přípravném řízení prokurátor, přičemž zajištění se může vztahovat i na prostředky, které na účet teprve v budoucnu dojdou, pokud se účel zajištění na ně vztahuje. Pokud věc nesnese odkladu, může prokurátor vydat příkaz i před započítáním trestního stíhání, ale příkaz musí být potvrzen do 48 hodin soudcem, jinak pozbývá platnosti (v české úpravě může o zajištění rozhodnout i policejní orgán – srov. § 79a trestního řádu).

Další úprava týkající se náležitostí příkazu k zajištění a jeho doručování je obdobná s českou úpravou.

Postup podle tohoto ustanovení se použije i pro zajištění peněžních prostředků pro účely nároku poškozeného na náhradu škody.

7.2..2. Zaistenie zaknihovaných cenných papierov

Pokud je splněna jedna ze základních podmínek týkající se zajištění může předseda senátu, v přípravném řízení prokurátor vydat příkaz na registraci pozastavení práva nakládat s cenným papírem.

Ostatní úprava je stejná jako v předchozím případě, včetně ustanovení o náhradě škody poškozenému.

Ostatní speciální zajišťovací instituty ve slovenském trestním řádu zcela chybí.

7.2..3. Zaistenie nároku poškodeného, zaistenie výkonu trestu propadnutia majetku

Do druhé skupiny pak lze podobně zařadit zajištění nároku poškozeného (zaistenie nároku poškodeného) podle ustanovení § 50 trestného por. a násl. a zajištění výkonu trestu propadnutí majetku (zaistenie výkonu trestu a výkon testu prepadnutia majetku) podle ustanovení § 423 a násl. trestného poriadku, přičemž úprava je opět obdobná jako v českém trestním řádu. K nuancím dochází v případě úpravy § 50 trestného poriadku – zaistenie nároku poškodeného, a to v možnosti zajištění nároku poškozeného na majetkových právech právnické osoby za splnění dále popsanych podmínek.

Pokud je důvodná obava, že bude uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem zmařené nebo ztěžované, může být nárok zajištěn až do pravděpodobné výše škody na

- majetku obviněného,
- na majetkových právech obviněného v právnické osobě, ve které má majetkovou účast,
- na majetkových právech právnické osoby, ve které má obviněný
 - majetkovou účast, nebo
 - je statutárním orgánem, členem statutárního orgánu, členem jiného orgánu, prokuristou, vedoucím organizační složky podniku zapsaného do obchodního rejstříku, nebo vedoucím podniku zahraniční osoby zapsané v obch. rejstříku
 - jestliže je na podkladě zjištěných skutečností dostatečně odůvodněný závěr, že trestný čin, za který je obviněný, byl spáchán jménem nebo ve prospěch této právnické osoby

- na majetkových právech právnické osoby, v které má přímou nebo nepřímou majetkovou účast právnická osoba, ve které má obviněný
 - majetkovou účast, nebo
 - je statutárním orgánem, členem statutárního orgánu, členem jiného orgánu, prokuristou, vedoucím organizační složky podniku zapsaného do obchodního rejstříku, nebo vedoucím podniku zahraniční osoby zapsané v obch. rejstříku
 - jestliže je na podkladě zjištěných skutečností dostatečně odůvodněný závěr, že trestný čin, za který je obviněný, byl spáchán jménem nebo ve prospěch této právnické osoby
- na ostatních majetkových právech obviněného.

O zajištění rozhoduje soud na návrh prokurátora nebo poškozeného, v přípravném řízení prokurátor na návrh poškozeného, bez tohoto návrhu může prokurátor v přípravném řízení tak učinit, pokud to vyžaduje ochrana zájmů poškozeného, nebo hrozí nebezpečí zmeškání.

Pokud bychom chtěli srovnat českou a slovenskou úpravu zajišťovacích institutů upravených trestním právem, dojdeme k závěru, že úprava je obdobná, nicméně ve slovenské legislativě chybí řada institutů, které byly do českého trestního řádu zavedeny novelou trestního zákona v roce 2006. Jedná se o speciální zajišťovací instituty, z nichž je slovenská úprava omezena pouze na zajištění peněžních prostředků na účtu a zaknihovaných cenných papírů. Zcela chybí moderní úprava týkající se např. náhradní hodnoty.

8. Zajišťování majetku a důkazních prostředků v Evropské unii

Zajištění nelegálně nabytého majetku nelze omezit pouze na území jednoho státu. Ekonomická globalizace přináší velké možnosti, jak v průběhu jednoho dne, dokonce i během několika hodin, lze převést majetek (zejména peněžní prostředky) do zahraničí. Proto je naprostou nutností, aby se i orgány činné v trestním řízení, za podpory adekvátní legislativy, přizpůsobily tomuto trendu a využívaly možnosti mezinárodní spolupráce při zajišťování výnosů, a to v efektivním a hlavně rychlém systému.

Zásadním z pohledu komplexnosti je proto možnost zajišťování majetku a důkazních prostředků v Evropské unii, a to jak pro účely trestního řízení, vedeného v České republice, tak i pro ostatní státy v rámci mezinárodní spolupráce.

Zásadním dokumentem rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/JVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii.⁴¹ Toto rámcové rozhodnutí bylo v České republice implementováno již opakovaně zmiňovanou novelou trestního řádu č. 253/2006 Sb. (a to v ustanoveních §460a až 460n trestního řádu) s datem účinnosti 1. 7. 2006. Tímto právním předpisem byla do českého právního řádu implementována možnost využití tzv. zajišťovacího příkazu.

Vydáním zajišťovacího příkazu podle § 460b odst. 1 trestního řádu může předseda senátu nebo státní zástupce dosáhnout zajištění:

- majetku nebo jeho části, věcí nebo jiných majetkových hodnot, u kterých je podezření, že byly určeny ke spáchání trestného činu, nebo k jeho spáchání byly užity, nebo jsou výnosem z trestné činnosti nebo svou hodnotou odpovídají, byť i jen zčásti, takovému výnosu (dále jen "majetek"),
- listinného nebo věcného důkazu (dále jen "důkazní prostředek").

⁴¹ Úřední věstník L 196/45, ze dne 2. 8. 2003

Vyhláškou č. 258/2006 Sb. byl pak stanoven vzor osvědčení o vydání příkazu k zajištění majetku nebo důkazního prostředku.

Rámcová rozhodnutí slouží ke sblížení zákonů a jiných předpisů členských států⁴², jsou pro členské státy závazná co do výsledku, jehož má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům, a nemají přímý účinek. Rámcová rozhodnutí tedy sama o sobě nezakládají práva a povinnosti vnitrostátních právních subjektů a nemění mezinárodněprávní závazky členských států. Členské státy jsou však povinny provést veškeré potřebné kroky, aby jejich vnitrostátní právní úprava byla uvedena do souladu s rámcovým rozhodnutím. Pokud jejich ústavní právo dává mezinárodním smlouvám přednost před vnitrostátním právem, státy se musí se svými případnými mezinárodně právními závazky vypořádat tak, aby jejich vnitrostátní právní úprava přijatá na základě rámcového rozhodnutí, mohla být používána.⁴³

Česká republika na základě článku 10 Ústavy ČR aplikuje zásadu přednosti mezinárodních smluv, které jsou součástí jejího právního řádu, pokud jejich přímo proveditelná ustanovení stanoví něco jiného, než vnitrostátní právo.⁴⁴ Výše uvedené RR navíc nijak nedefinuje svůj vztah k jakýmkoli mezinárodním smlouvám, které upravují stejný předmět spolupráce.

V praxi to znamená, že přestože Česká republika provedla shora uvedené RR, státnímu zástupci ani předsedovi senátu nic nebrání v tom, aby nadále o zajištění majetku a důkazních prostředků žádal prostřednictvím žádosti o právní pomoc ve smyslu mezinárodních smluv upravujících mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech. Pokud však majetek nebo důkazní prostředek se nachází na území členského státu, který již rovněž implementoval shora uvedené RR, je možné o zajištění požádat formou zajišťovacího příkazu. Je tedy na státním zástupci nebo předsedovi senátu, zda se rozhodne opatřit v jiném členském státě důkaz, nebo tam zajistit majetek prostřednictvím zajišťovacího příkazu, případně prostřednictvím žádosti o právní pomoc.

⁴² čl. 34 odst. 2, písm. b) Smlouvy o Evropské unii

⁴³ Polák, P.: Meze možností právní úpravy justiční spolupráce v trestních věcech rámcovým rozhodnutím, Právnícké rozhledy č. 17/2004.

⁴⁴ článek 10 Ústavy ČR, který stanoví, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

8.1. Postup při vydání zajišťovacího rozkazu

Pokud státní zástupce, který provádí dozor nad přípravným řízením trestním v dané věci (příp. předseda senátu), se rozhodne využít zajišťovací příkaz k zajištění důkazního prostředku, vydá příkaz k jeho zajištění, který musí obsahovat náležitosti uvedené v § 460b odst. 1 trestního řádu. Proti takovému příkazu o zajištění majetku není přípustná stížnost. Osobě přímo dotčené tímto příkazem se tento příkaz doručí až poté, co příslušný orgán vykonávajícího státu zajistil jeho výkon.

K tomuto příkazu je třeba připojit osvědčení o vydání tohoto příkazu.⁴⁵ Dále musí státní zástupce nebo předseda senátu zpracovat žádost o právní pomoc spočívající v žádosti o předání důkazního prostředku do České republiky za účelem dokazování.

Osvědčení i žádost o právní pomoc je třeba přeložit do jazyka, který si členský stát vyhradil, a zaslat je příslušnému orgánu členského státu, který již implementoval toto RR.

Z výše uvedeného je zřejmé, že v praxi bohužel nebude příliš praktické žádat o zajištění důkazních prostředků formou zajišťovacího příkazu, neboť místo jedné písemnosti (žádosti o právní pomoc) je potřeba vydat tři písemnosti (rozhodnutí o zajištění důkazního prostředku, osvědčení a žádost o předání důkazního prostředku do ČR), z toho minimálně dva nechat přeložit do cizího jazyka. Postup podle ustanovení o zajišťovacím příkazu je tedy pracnější a nákladnější.

Navíc zajišťování důkazních prostředků podle Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních z r. 1959 není vázáno na podmínku oboustranné trestnosti. Na základě výhrad a prohlášení smluvních stran k čl. 5 této mezinárodní smlouvy je podmínka oboustranné trestnosti vyžadována pouze u prohlídek a zajišťování majetku. Shora uvedené RR paradoxně zavádí tuto podmínku i pro zajišťování důkazních prostředků, s výjimkou případů uvedených v § 412 trestního řádu.

Toto jsou možná důvody, proč v praxi tato právní úprava není justičními orgány členských států, které již provedly shora uvedené RR, moc využívána.

⁴⁵ Vzor osvědčení o vydání příkazu stanoven vyhláškou č. 258/2006 Sb., příloha 2, přičemž je tento vzor shodný pro všechny členské státy.

8.2. Výhody užití zajišťovacího rozkazu k zajištění prostředků v zahraničí

Na druhou stranu je výhodou vydání zajišťovacího příkazu to, že pokud po jeho vydání se v jiném členském státě EU ukáže, že k zajištění důkazních prostředků je třeba provést tzv. donucovací opatření (např. domovní prohlídku), příslušný justiční orgán, který bude v jiném členském státě zajišťovací příkaz provádět, za podmínek stanovených svým právním řádem tyto úkony nařídí nebo o ně požádá příslušný orgán, a to bez další žádosti předsedy senátu nebo státního zástupce České republiky.

Přestože je postup podle ustanovení o zajišťovacím příkazu i v tomto případě pracnější a nákladnější, mohou v praxi nastat případy, kdy bude jeho vydání pro Českou republiku výhodné. Zajišťování majetku totiž až dosud bylo jednoznačně ovládáno mimo jiné i zásadou oboustranné trestnosti, neboť všechny smluvní státy Rady Evropy učinily takové prohlášení k čl. 5 Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních. Pro členské státy EU je tento požadavek oboustranné trestnosti modifikován článkem 51 Schengenské prováděcí úmluvy (dále jen SPÚ),⁴⁶ podle kterého je tento požadavek zachován, avšak je stanovena podmínka, že na čin, který vedl k podání žádosti o právní pomoc, se podle práva obou smluvních stran vztahuje trest odnětí svobody nebo ochranné opatření omezující svobodu s horní hranicí nejméně šest měsíců nebo se na něj podle práva jedné ze dvou smluvních stran vztahuje rovnocenný postih (tj. nejméně šest měsíců) a podle práva druhé smluvní strany je stíhán jako protiprávní jednání správními orgány, proti jejichž rozhodnutí lze podat opravný prostředek k soudu příslušnému pro trestní věci.⁴⁷ Další podmínkou provedení zajištění majetku podle čl. 51 SPÚ je, že vyřízení žádosti o právní pomoc je slučitelné s právem dožádané smluvní strany.

Pokud tedy státní zástupce nebo předseda senátu vydá zajišťovací příkaz, kterým bude žádat o zajištění majetku, dožádaný orgán, který by měl zajišťovací příkaz vykonat:

- a) nebude přezkoumávat oboustrannou trestnost, pokud je možné skutek podřadit pod jednání, na něž odkazuje § 412 trestního řádu,

⁴⁶ Úřední věstník, zvl. vyd. 2004, Kap. 19, sv. 02 (L 239, 22.9.2000, s. 19).

b) by se neměl odvolávat na své vnitrostátní právní předpisy pokud jde o provedení zajištění, ale zajišťovací příkaz by měl odmítnout pouze z důvodů uvedených v čl. 7 výše uvedeného RR (viz § 460f odst. 2 trest. řádu) - pokud však skutek není možné podřadit pod jednání, na něž odkazuje § 412 trest. řádu, členský stát může podmínit provedení zajišťovacího příkazu tím, že skutek představuje trestný čin, který podle právních předpisů tohoto státu umožňuje takové zajištění - viz čl. 3 odst. 4, druhý odstavec RR.

Zajišťovací příkaz je třeba vykonat vždy, je-li vydán v rámci trestního řízení (RR nečiní rozdíl, zda je trestní řízení vedeno proti fyzické nebo právnické osobě, anebo se jedná o část trestního řízení týkající se odnětí výnosů z trestné činnosti, byť by zde docházelo v jiném členském státě k částečnému sdílení důkazního břemene), ledaže by zde byl jeden z důvodů stanovený trestním řádem, kdy lze výkon zajišťovacího příkazu odmítnout:

- výkon zajišťovacího příkazu týkající se zajištění majetku, je možné odmítnout pouze z důvodů uvedených v § 460f odst. 2 trestního řádu,
- výkon zajišťovacího příkazu týkající se zajištění důkazního prostředku, je možné odmítnout z důvodů uvedených v ustanovení § 460i odst. 4, odst. 5 věta druhá a § 460k odst. 1 trestního řádu.

Stejně tak nelze vykonat žádný zajišťovací příkaz, který nebyl vydán v rámci trestního řízení (některé státy, např. Velká Británie a Irsko, mají možnost odnětí výnosů z trestné činnosti v civilním řízení).

Pokud není důvod k rozhodnutí o neuznání zajišťovacího příkazu, který se týká zajištění majetku, státní zástupce krajského státního zastupitelství jej vykoná tak, že tento zajišťovací příkaz usnesením uzná podle § 460f odst. 1 trest. řádu a zajistí jeho výkon podle oddílu třetího hlavy čtvrté trestního řádu (tj. vyzve k předložení věci podle § 78, odejme věc podle anebo rozhodne o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky podle § 79a až § 79c, zajistí nemovitost dle § 79d, jinou majetkovou hodnotu dle § 79e, nebo náhradní hodnotu podle § 79f), pokud zde není důvod k odkladu výkonu

⁴⁷ jedná se o aplikaci tzv. trestního práva správního, které je uplatňováno zejména v Rakousku a

rozhodnutí podle § 460g trestního řádu. Proti usnesení o uznání příkazu je možné podat stížnost, kterou však nelze napadnout důvody, pro které byl zajišťovací příkaz vydán v jiném členském státě.

9. Závěr

Na základě rozboru právní úpravy právních institutů umožňujících zajištění a konfiskaci výnosů z trestné činnosti je možné konstatovat, že bylo v České republice v uplynulých letech věnováno značné úsilí o systematické zavedení možností boje proti těmto nezákonným výnosům. Byly přijaty kroky směřující k dotvoření právního a institucionálního rámce, nejdůležitějším bodem je Rámcové rozhodnutí Rady EU o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků, který je implementován do českého právního řádu zákonem č. 253/2006 Sb. Je možné přijmout závěr, že tyto nové úpravy v oblasti práva aplikují významné mezinárodní standarty Evropské unie a moderních právních řádů vůbec.

Z hlediska praxe se však doposud nové instituty umožňující zajištění nestaly součástí běžné činnosti orgánů činných v trestním řízení. Nejčastěji používaným institutem je stále ustanovení o vydání věci podle § 78 trestního řádu, a to především proto, že je jeho nasazení formálně i administrativně jednoduché a spektrum možností pro jeho využití široké, dále pak není nutné provádět i rozsáhlé dohledávání majetku. Postačí písemné či ústní výzvy k vydání věci důležité pro trestní řízení, forma rozhodnutí je opatřením, je tedy na místě aplikovatelná okamžitě, postačí pouze sepsání protokolu o vydání věci a ta může být za souhlasného stanoviska osoby, k níž výzva směřovala, přejít do rukou příslušného policejního orgánu. Tento postup, společně s aplikací ustanovení o odnětí věci podle § 79 trestního řádu, je zpravidla realizován při provádění domovních prohlídek resp. prohlídek nebytových či jiných prostor.

Ve druhé polovině roku 2007 se uskutečnil průzkum Odboru bezpečnostní politiky⁴⁸ Ministerstva vnitra České republiky, zaměřený především na využití jednotlivých zajišťovacích institutů trestního řádu jeden rok po nabytí účinnosti zákona č. 253/2006 Sb. Na základě výstupů z tohoto průzkumu bylo zjištěno, že postup dle §78 (resp. §79) trestního řádu je policejními orgány využíván nejčastěji a plynou z něj i poměrně velké objemy zajištěných hodnot, kvantitativně však nepříliš dobře

⁴⁸ Výsledky uvedeného průzkumu s konkrétními údaji a hodnotami k jednotlivým zajišťovacím institutům trestního řádu, jsou k dispozici na intranetových stránkách ministerstva.

vyjádřitelné. U zajišťovacích institutů podle ustanovení §§ 47 a 347 trestního řádu jsou podmínky složitější, navíc vstupuje do hry ta skutečnost, že o jejich nasazení v rámci daného trestního řízení rozhoduje státní zástupce a policejní orgán mu k tomuto postupu dává podnět, odůvodněný provedeným majetkovým šetřením k osobám obviněných. Už to, že lze samotná ustanovení použít u osob, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu je omezující.

Z praxe je možno vysledovat několik dalších možných problémových oblastí, které úzce s problematikou využívání jednotlivých zajišťovacích institutů souvisejí. Jedná se o např. taktické hledisko, kdy využít rozhodnutí o zajištění výnosu/majetku, nebo způsob doručování usnesení o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky samotné bance, která vede účet, na němž mají být peněžní prostředky zajištěny. V této souvislosti bylo vyžádáno stanovisko České bankovní asociace, komise pro bankovní a finanční bezpečnost, aby se ujednotil přístup některých bank, resp. jejich poboček a usnesení nemuselo být složitě doručováno na centrálu banky a již jeho doručením na příslušnou pobočku bylo realizováno samotné zajištění peněz na účtu a nemohlo tak dojít k jejich vyvedení z dosahu orgánů činných v trestním řízení (což je v dnešní době především internetového bankovníctví poměrně snadné a časově nenáročné).

Dále se jedná o problematiku družstevních záložen, na území České republiky jich v současné době působí ještě cca 20 aktivních, přesto je využití zajišťovacího institutu podle § 79b trestního řádu prakticky nulové. Byla proto do finančního šetření přidána i možnost zjišťovat informace od těchto subjektů.

Je poněkud složité např. vyjasnit otázku, jak ocenit družstevní podíly a využít tak zajištění skutečné hodnoty např. bytu a nikoliv jen hodnoty družstevního podílu, obdobná situace je i ocenění obchodního podílu ve společnostech, nad to je zde někdy velmi složitá a nákladná správa takto zajištěných komodit, u některých je tato správa pak prakticky nemožná.⁴⁹

⁴⁹ výkladové stanovisko NSZ č. 6/2005 ke správě obchodních podílů

Hlavní příčinou nastalého stavu je ale především malé povědomí orgánů činných v trestním řízení o tom, jak a kdy lze uvedených zajišťovacích institutů využít, jakých je třeba splnit podmínek atd. Dále skutečnost, že existuje jen velmi málo specialistů na uvedenou problematiku.

V předchozích kapitolách byl důkladně popsán postup a instrumenty, které je možné použít pro zajištění výnosů z trestné činnosti, přičemž na začátku byl definován výnos z trestné činnosti a podmínky, které jsou nutné k jeho zajištění. Vedle těchto „jasných“ případů stojí poměrně dlouhá řada případů, kdy existuje osoba, která disponuje velkým majetkem, který nabyla náhle, evidentně si na něj nemohla vydělat, nezískala jej v restituci nebo dědictvím, přesto se nepodaří dohledat zdrojovou trestnou činnost, ze které majetek, tedy výnos pochází. Potom tedy zůstávají obrovské majetky mimo dosah zajištění v trestním řízení a jsou v podstatě nedotknutelné (až na možnost řádného zdanění, čímž ovšem dojde k legalizaci tohoto majetku). Podle odhadů jde v České republice o tisíce lidí, jichž se tzv. UFO zisky⁵⁰ týkají. Jde tedy o majetky z neznámých, neidentifikovatelných zdrojů, pro které je typické, že zde chybí průkazná vazba mezi majetkem a trestnou činností. Hodnota takových věcí se v České republice odhaduje na stovky miliard korun.

V těchto případech je česká legislativa stále pozadu, zatímco v cizině je již ve většině právních řádů v rámci zajišťování výnosů z trestné činnosti zakotvena zásada obráceného důkazního břemene (např. USA, Německo), v českém prostředí je povinností orgánů činných v trestním řízení dokázat pachateli, že peníze nabyly z trestné činnosti. Proto je možné disponovat neuvěřitelnými majetky a není povinností komukoliv vysvětlovat, kde je původ takového majetku. K vysvětlení původu majetku dojde pouze, pokud taková osoba podá dobrovolně vysvětlení, přičemž ta jsou většinou velmi bizarní, těžko uvěřitelná, nevěrohodná, ale přitom obvykle postavená tak, že jsou nevyvratitelná.

U UFO-zisků jde o případy, kdy je zřejmé, že majetek nepochází z legálních zdrojů, ale kde chybí souvislost s konkrétním trestným činem. Policie a ani jiné orgány činné v trestním řízení v České republice tedy nemají možnost takové osoby trestně

stíhat, žalovat či soudit a rovněž zde není žádná možnost takový majetek zajišťovat či následně konfiskovat.

⁵⁰ Zimmer, V. Perspektivy efektivního modelu vyhledávání a konfiskace zločineckých zisků v ČR. Odhalování a identifikace výnosů z neznámých zdrojů a podezřelých obchodů. Sborník vstupních studií I. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-42-8

Seznam zkratek

CARIN - Camden Assets Recovery Inter-Agency Network

EHS – Evropské hospodářské společenství

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

FIPO – Útvar odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality Policie České republiky (finanční policie)

OSN – Organizace spojených národů

RR – Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazu k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii (2203/577/SVV)

SJM – společné jmění manželů

SPÚ – Schengenská prováděcí úmluva

ÚOKFK – Útvar odhalování korupce a finanční kriminality Policie České republiky

Seznam použité literatury a pramenů

- 1) Císařová, D., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Linde, 2006.
- 2) Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. vydání. Praha: Linde, 2006.
- 3) Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 25. vydání. Praha: Linde, 2007
- 4) Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005.
- 5) Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J. Kriminallistika. 2. vydání, Praha: C.H. Beck, 2004.
- 6) Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- 7) Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007.
- 8) Novotný, O., Vokoun, R. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: ASPI, 2007.
- 9) Novotný, O., Zapletal, J. a kol. Kriminologie. 2. vydání. Praha: ASPI, 2004.
- 10) Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D. Základy trestní odpovědnosti. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Orac, 2003.
- 11) Šámal, P. a kol. Trestní řád – komentář /I. a II. díl/. Praha: C. H. Beck, 2005.
- 12) Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. I., II. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.
- 13) Rezková, M. Zákon proti praní špinavých peněz s komentářem a příklady, podle stavu k 1.11.2004. Praha: LINDE, 2004, ISBN 80 – 7201 – 503 – 6.
- 14) Tvrdý, J. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a předpisy související. Komentář, 1. vydání. Praha: C.H. BECK, 2004, ISBN 80-7179-899-1.
- 15) Dvořáček, Z. a kol., Základy činnosti policejních služeb, Služba kriminální policie a vyšetřování, Cizinecká a pohraniční policie, Policejní akademie České republiky, Katedra kriminální, cizinecké a pohraniční policie. Praha 2004, ISBN80-7251-163-7.
- 16) Musil, J. Finanční šetření – nástroj odhalování praní peněz. Kriminallistka 1999, ročník 32, str. 282-294

- 17) Budka, I. a kol. Vybrané kapitoly z činnosti Služby kriminální policie a vyšetřování. Policejní akademie. Praha, 2002, ISBN: 80-85981-52-1.
- 18) Záruba J. K odčerpání nelegálně získaného majetku. Bulletin advokacie, 2005. č. 4 str. 30 až 35.
- 19) Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 57.
- 20) Spannbauer, P. Zajišťování a odčerpávání majetku a výnosu v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.
- 21) Stupka, M., Raušer, M., Šugár, J. Aktuální právní stav zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a správa zajištěného majetku v trestním řízení. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.
- 22) Kuržeja, J., Zámek, D. Analýza legislativních nástrojů a odčerpávání výnosů z trestné činnosti. Odčerpávání výnosů z trestné činnosti a jejich správa. Sborník vstupních studií II. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-43-5.
- 23) Zimmel, V. Perspektivy efektivního modelu vyhledávání a konfiskace zločineckých zisků v ČR. Odhalování a identifikace výnosů z neznámých zdrojů a podezřelých obchodů. Sborník vstupních studií I. Praha: Police History, 2008. ISBN 978-80-86477-42-8.
- 24) Polák, P. Meze možností právní úpravy justiční spolupráce v trestních věcech rámcovým rozhodnutím. Právnícké rozhledy č. 17/2004.
- 25) www.justice.cz, věcný návrh zákona o trestním řízení soudním (trestní řád).

Abstract

Title of the Thesis: Seizure of Proceeds of Crime

The diploma thesis focuses on a detailed description of property seizure institutes contained in the Czech Republic's Code of Criminal Procedure and the provisions of the Criminal Code allowing subsequent confiscation of the seized commodities.

The author of the thesis followed the logical hypothesis applied in enforcement of these provisions in practice which is based on the assumption that crime should not pay off to its perpetrators. Therefore, apart from imposing penalties on perpetrators, only the consistent efforts to seize assets of crime provide for achieving justice and duly penalizing the offenders.

Introductory parts of the text explain the reasons why seizing the commodities compliant with the conditions provided by law is necessary, and also the term "proceeds of crime" is explained to reflect its definition anchored in the international law which provides grounds for the Czech legal definition.

Description of individual institutes of the Code of Criminal Procedure is preceded by an overview of international legislation, particularly the European legislation which is binding on the Czech Republic in this area. Since the thesis was being written at the time the Act No. 140/1961 Coll., Criminal Code, was in effect and was later replaced entirely with Act No. 40/2009 Coll., Code of Criminal Procedure, the amendment was also included in the text with special attention to comparing the old and the new regulation covering this area. Chapter Five analyzes the impact of the new draft Code of Criminal Procedure which, however, has not yet entered into force.

The subject of the Czech law comparison also includes the tools of criminal assets seizure available in the Slovak criminal law, while it was established that despite parallels between both procedure codes, the Slovak law fails to provide for a number of seizure institutes that are commonly used in the Czech law practice – for example, seizure of immovable assets, other asset value or replacement value.

Conclusions of the thesis draw on practical experience in application of the individual provisions of the Code of Criminal Procedure and are based on the survey of 2007 undertaken by the Czech Republic's Ministry of Interior and on the author's own experience.

Klíčová slova / Key words

výnosy z trestné činnosti / Proceeds of crime
zajištění výnosů / Seizure of criminal proceeds